

ข้อวัตรปฏิบัติในพ่อแม่ครูอาจารย์

หลวงตาพระมหาบัว ญาณสัมปันโน

เกริ่นนำ

บทความนี้ ผู้เขียนได้เรียบเรียงจากประสบการณ์ที่เคยอยู่จำพรรษาศึกษาอบรมธรรม ณ วัดป่าบ้านตาด มา นานหลายปี ในช่วงปลายปี ๒๕๒๕ ถึงปลายปี ๒๕๓๒ ด้วยจิตสำนึกมุ่งหวังที่จะเกิดคุณพระคุณ และบูชาธรรม ของพ่อแม่ครูอาจารย์ ซึ่งถือเป็นมรดกธรรมอันล้ำค่า อันเป็นความงามบริสุทธิ์หมดจดอย่างไม่มีใครเทียม เปรียบ ประดุจโคตรเพชรเม็ดงามส่องแสงแวววาวบนยอดมงกุฏของพระเจ้าจักรพรรดิ ฉะนั้น

เรื่องราวบางตอนที่เป็นคำบอกเล่า หรือฟังจากผู้อื่นมา อาจมีตกหล่นหรือคลาดเคลื่อนบ้าง ในเรื่องของ คำพูดที่ไม่อาจจดจำได้หมดทุกคำ เพราะกาลเวลาที่ผ่านมานาน ความจำก็มิได้จรัสยั่งยืน จำต้องขอภัยต่อท่าน ผู้อ่าน และผู้อยู่ในเหตุการณ์ที่ถูกกล่าวหาถึงไว้ ณ ที่นี้ แต่โดยเนื้อหาของธรรมแล้ว ผู้เขียนพยายามตรวจ ครอบคุ้ยด้วยสติปัญญาอย่างละเอียดถี่ถ้วนสมบูรณ์ที่สุดแล้ว หากมีข้อผิดพลาดอันใดหลงเหลืออยู่ ที่ผู้เขียน รู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือเพราะความที่มีสติปัญญาอันน้อย ขอให้ท่านผู้รู้โปรดเมตตาให้อภัย และกรุณาบอกกล่าว แก่ผู้เขียนโดยตรง จักเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

บทความนี้ ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า กุลบุตรผู้มาสุดท้ายภายหลัง ที่ยังมีเคยได้ยิน ได้ฟัง จักถือเอา ประโยชน์ได้บ้างไม่มากก็น้อย และน้อมนำไปเป็นข้อวัตรปฏิบัติ ขัดเกลากิเลส เพิ่มพูนสติปัญญาบารมีของตน ให้แก่กล้า ยิ่งๆขึ้นไป เพราะนี่คือ “ข้อวัตรปฏิบัติอันหมดจดงดงามฉลาดแหลมคม” ที่พ่อแม่ครูอาจารย์ ผู้ได้ ชื่อว่า “จอมปราชญ์แห่งยุค” ได้ทิ้งร่องรอยเอาไว้ให้ลูกศิษย์ได้ประพฤติปฏิบัติตาม ส่วนใครจะเห็นดีเห็นงามด้วย หรือไม่อย่างนั้น ขอมอบให้เป็นเรื่องของภูมิจิตภูมิธรรม ภายในใจของแต่ละท่านจะตัดสินกันเอาเอง

ผู้เขียนตั้งใจนำเสนอ ในสิ่งที่คิดว่า “ดี” เท่านั้น ผู้อ่านไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยกับผู้เขียนไปเสียหมดทุก อย่าง สิ่งใดไม่เห็นด้วย หรืออันใดที่เห็นว่าไม่ดี จงปล่อยวางไว้ที่นี้ อย่าได้นำไปให้เป็นข้อขุ่นข้องหมองใจ ตนเองเสียเปล่า จงถือเอาแต่สิ่งที่ดี และมีประโยชน์ไปเท่านั้นก็พอ ผู้เขียนเชื่อว่า “บทความนี้ มีสิ่งดีๆ ให้ท่านผู้ มีปัญญา ถือเอาประโยชน์ได้อย่างเพียงพอแก่ความต้องการ”

อนึ่ง หากท่านผู้ใดจะนำไปพิมพ์แจกเป็นทาน กรุณาทำได้ตามประสงค์ แต่ห้ามมิให้ทำการคัดลอก หรือ ตัดตอนบางส่วนของบทความ หรือกระทำการแก้ไขตัดแปลงเนื้อหาให้ผิดไปจากเดิม ไม่ว่ากรณีใดๆ โดยเด็ดขาด และขอสงวนสิทธิ์ ไม่อนุญาตการพิมพ์เพื่อจำหน่าย

พระอาจารย์วิथा กิจอุวิฑูโ

๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๕

๑.จอมปราชญ์แห่งยุค

"ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน" แห่งวัดป่าบ้านตาด หรือที่พวกเราเรียกองค์ท่านว่า "พ่อแม่ครูอาจารย์" หรือ ในราชทินนามสุดท้ายว่า "พระธรรมวิสุทธิมงคล" นี้ กิตติศัพท์กิตติคุณของท่าน ได้แผ่กระจายไปได้อย่างกว้างขวาง และยากที่จะหาผู้ใดเสมอเหมือนในยุคปัจจุบัน คำกล่าวขานเกี่ยวกับองค์ท่านนั้นมีมากมาย ดังเช่น ท่านเป็นพระอรหันต์สำเร็จกิจในพระพุทธศาสนาแล้วบ้าง ท่านเคร่งครัดในธรรมในวินัยบ้าง ท่านดุบ้าง เหล่านี้เป็นต้น ก็จริงอย่างนั้น แมื่กิตติศัพท์ของท่านจะฟังดูแล้วน่าเกรงขามนัก แต่กลับยังทำให้ผู้คนหลงใหลไปกราบไหว้บูชาคุณของท่านอย่างมากมาย แม้พระเณรก็เข้าไปศึกษาอยู่กับท่านภายในวัดป่าบ้านตาดอย่างเนืองแน่น จนแทบจะไม่มีกุฏิให้อยู่

อันที่จริงพวกเราที่รู้จักกันอยู่อย่างเต็มหัวอกแล้วว่า "พ่อแม่ครูอาจารย์" ท่านบรรลุธรรมสิ้นกิเลส เสร็จกิจในพระพุทธศาสนามาตั้งแต่อายุ ๓๖ พรรษาที่ ๑๖ ตรงกับวันจันทร์ที่ ๑๕ พฤษภาคม ปี พ.ศ. ๒๔๕๓ เวลา ๒๓.๐๐ น. เป็นคืนเดือนดับ แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๖ ปีชวด ที่วัดดอยธรรมเจดีย์ จังหวัดสกลนคร เหตุที่รู้ มิใช่เพราะพวกเรามีญาณหยั่งรู้จิตของท่าน หรือเพราะได้ยินได้ฟังจากคำบอกเล่าของใครคนใดคนหนึ่ง แล้วเชื่อถือสืบต่อกันมา ไม่ใช่อย่างนั้น แต่เป็นเพราะว่า ข้อวัตรปฏิบัติที่ท่านพาดำเนินมานั้น ไม่มีอันใดเลย ที่จะเป็เหตุทำให้เกิดการสังสมกิเลส มีแต่ข้อปฏิบัติที่มุ่งตรงต่อการทำลายล้างกิเลส มุ่งตรงต่อมรรค ผล นิพพาน และเป็นไปเพื่อความหลุดพ้นโดยถ่ายเดียวเท่านั้น ข้อนี้ ย่อมเป็นที่ตายใจได้ว่า ผู้มีกิเลสไม่มีทางจะทำเช่นนั้นได้

ใช่แต่เท่านั้น แม้เทศนาธรรมที่ท่านอบรมสั่งสอนพระเณรนั้นแล้ว ฟังแล้วก็เหมือนกับว่า ท่านถอดเอา มรรค ผล นิพพาน ออกมาจากจิตจากใจของท่าน ให้พระเณรได้ดู ประหนึ่งว่า "นี่เห็นไหม มรรค ผล นิพพาน อยู่ที่นี้ๆ" เหมือนอย่างนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อองค์ท่านเทศน์ถึงการปฏิบัติของท่าน ที่พวกเราฟังแล้วก็รู้สึกว้างว้างเป็นปฏิบัติที่สุดแสนทรหดอย่างยิ่งยวดจริงๆ และยากที่ใครๆจะปฏิบัติตามได้ องค์ท่านเองก็เคยเอ่ยปากปรารภว่า ถึงขั้นเคนตายโน่นละ รอดตายมาได้แล้ว จึงมาเป็นครูบาอาจารย์ให้การอบรมสั่งสอนหมู่คณะ ไม่ใช่ครูบาอาจารย์ประเภท "ชิงสุกก่อนห่าม" หรือ "ขายก่อนซื้อ" ดังเช่นที่มีอยู่อย่างกลาดเกลื่อนทุกวันนี้ สอนตนเองก็ยังไม่ทันจะได้ ไม่รู้จะเอาอะไรไปสอนคนอื่น องค์ท่านได้เมตตาเล่าถึงการปฏิบัติไว้ว่า

๒.เร่งความเพียรแบบสุดๆ

"...ในพรรษาที่ ๑๐ นั้น เป็นพรรษาที่เร่งทำความเพียรอย่างหักโหมที่สุด โดยนั่งสมาธิตลอดรุ่ง ถึง ๕ ค่ำ ๑๐ ค่ำกว่าๆ ไม่ได้นั่งติดกันทุกคืน แต่มีเว้น ๒ ค่ำบ้าง ๓ ค่ำบ้าง บางทีก็เว้น ๖-๗ ค่ำ ก็มี จนจิตเกิดความอัศจรรย์ และกล้าหาญไม่กลัวตาย รู้เท่าต่อความตาย จากการพิจารณาแยกธาตุแยกขันธ์ ดูความเป็นความตาย ธาตุสี่ ดิน น้ำ ลม ไฟ สลายตัวลงไปแล้วก็ฟื้นคืน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ ตามเดิม อากาศธาตุก็เป็นอากาศธาตุตามเดิม

ใจที่กลัวตายก็ยิ่งเด่น มันเอาอะไรมาตาย รู้เด่นขนาดนี้มันตายได้ยังไง ใจก็ไม่ตาย แล้วมันกลัวอะไร ก็เลสมัน หลอกให้กลัวตายต่างหาก..."

สำหรับในวงปฏิบัติ ข้อมเป็นที่รู้กันว่า การทำความเพียรชั้นอุกฤษฏ์นั้น ไม่มีอันใดจะยิ่งไปกว่า การทำความเพียรด้วยการนั่งสมาธิตลอดรุ่ง อย่างว่าแต่นั้น ๕ คืน ๑๐ คืนเลย บางทีบวชมาตลอดชีวิต แค่นั้นเดียว ยังทำได้ยาก แม้ทำได้ บางทีก็นั่งทนทุกข์ทรมานไปอย่างนั้น ไม่อาจเกิดปัญญารู้แจ้งในธรรมข้อใดๆ ซึ่งอันนี้ก็เป็นเรื่องเกี่ยวพันถึงนิสัยวาสนาในการบรรลุธรรมของแต่ละบุคคล ที่ได้อบรมสั่งสมมาไม่เหมือนกัน ดังนั้น ผู้ที่ผ่านการปฏิบัติมาอย่าง โขก โชน และเห็นผลอย่างประจักษ์ใจ ข้อมพูดถึงการปฏิบัติของตนเอง และผลแห่งการปฏิบัติ ได้ อย่างอาจหาญชาญชัยไม่สะทกสะท้าน และไม่มีลังเลสงสัย ดังที่พ่อแม่ครูอาจารย์ ได้พูดถึงผลจากการนั่งสมาธิตลอดรุ่งของท่าน ไว้ดังนี้

"...จิตเมื่อเข้าถึงขั้นนี้แล้ว มันแยกได้ ๒ อย่าง อย่างหนึ่ง เวลาจิตรอบแล้ว เวทนาก็เป็นเวทนา ต่างอันต่างจริง กายก็สักแต่ว่ากาย เวทนาสักแต่ว่าเวทนา จิตก็เป็นความจริงของจิต ต่างอันต่างจริงไม่กระทบกัน นี่อันหนึ่ง อีกอันหนึ่ง พอจิตรอบของมันแล้ว เวทนาก็ดับวูบลงไม่มีเหลือเลย กายก็หายพร้อมกันในความรู้สึก มันเห็นเป็นสองอย่าง แต่จะเป็นอย่างไรก็ตาม เราไม่ได้ปรุงได้แต่ง มันเป็นผลอย่างนั้นของมันเอง เป็นความรู้สึกอัศจรรย์ บอกไม่ถูก และเป็นสักขีพยานซิ เพราะมันเป็นความจริงด้วยกันนี้ มันดับหมดก็เป็นความจริงอันหนึ่ง มันยังคงอยู่ แต่ต่างอันต่างจริง ก็เป็นความจริงอันหนึ่ง..."

นี่คือผลอันเกิดจากการนั่งสมาธิตลอดรุ่ง อันเป็นธรรมขั้นกลาง จากนั้นก็ก้าวเดินทางด้านปัญญา พิจารณา อสุภะ จนผ่านกามราคะไปได้ ท่านเมตตาแสดงธรรมไว้ดังนี้

๓.กามราคะกระเด็น

"...ท่านพิจารณาด้านอสุภะ มองดูคนมีแต่หนังห่อกระดูก มีแต่เนื้อแต่หนังแดงโร้ไปหมด ราคะนี้ไม่ปรากฏเลย ค่อยหมดไปๆ โดยไม่บอกกาล บอกเวลา บอกสถานที่ ว่าหมดไปขณะนั้น เวลานั้น ท่านจึงต้องพลิกเอาสุภะ เดินจงกรมเอารูปสวยงามๆเข้ามาบังคับคิดแนบกับตัวเอง ท่านเอาวิธีการนี้มาปฏิบัติได้ ๔ วันเต็มๆ พอคืนที่ ๔ สัก ๓-๔ ทุ่มล่วงไปแล้ว มันมีลักษณะยุบยับภายในจิต เหมือนจะกำหนดในรูปสวยงามๆ นั้น แสดงว่ายังไม่สิ้น จากนั้น ก็นั่งกำหนดอสุภะไว้ตรงหน้า ตั้งให้คงที่อยู่อย่างนั้น แล้วจิตเพ่งดูด้วยความมีสติจดจ่อ ดูว่า กองอสุภะนี้จะเคลื่อนที่หรือเปลี่ยนตัวไปไหนมาไหน พอกำหนดเข้าไป อสุภะที่ตั้งอยู่ตรงหน้านั้น มันถูกจิตกลืนเข้ามา อมเข้ามาหาจิต สุดท้ายเลยรู้เห็นว่า เป็นจิตเสียเองเป็นตัวอสุภะนั้นนะ จิตตัวไปกำหนดว่าอสุภะนั้นนะ มันกลืนเข้ามาๆ เลยมาที่จิตเสียเองไปเป็น สุภะ และ อสุภะ หลอกตัวเอง จิตก็ปล่อยผลัวะทันที ปล่อยอสุภะ ข้างนอกว่า เข้าใจแล้วทีนี้ เพราะมันขาดจากกัน มันต้องอย่างนี้..."

๔.ดับอวิชชา

ส่วนในธรรมชั้นละเอียด พ่อแม่ครูอาจารย์ ยังได้เมตตาแสดงภูมิธรรมระดับมหาสติมหาปัญญาไว้แก่ศิษย์ เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติอีก ดังนี้

"...ตอนที่จิตว่างเต็มที่ ความรู้อันนี้จะเด่นเต็มที่ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มันรู้รอบหมดแล้ว มันปล่อยของมันหมดไม่มีอะไรเหลือ เหลือแต่ความรู้นี้อย่างเดียว มันมีความปฏิบัติอยู่อ้อย่างละเอียดสุขุม มันมีความคลุ้มอยู่กับความรู้นี้อย่างเดียว พออาการใดๆเกิดขึ้นปั๊บ มันก็ดับพร้อม ถ้าครั้งพุทธกาล เรียกว่า มหาสติมหาปัญญา แต่สมัยทุกวันนี้ เรียกว่า สติปัญญาอัตโนมัติก็เหมาะสมกันแล้ว จิตดวงนี้ถึงได้เด่น และสว่างไปหมด ท่านนำเรื่องนี้ไปเล่าถวายท่านพระอาจารย์มั่น ท่านก็พูดอย่างขึงขังตั้งตังว่า "เอ้อ! ถูกต้องแล้ว ได้หลักได้เกณฑ์แล้ว อย่างนี้ละ... ผมเป็นที่ถ้าสارقา เป็นอย่างท่านมหานีละ เอาเลยได้การ..."

"...พอสติปัญญาเริ่มหันความสนใจเข้ามาพิจารณาจิตดวงนี้ ความรู้ชนิดหนึ่งที่ไม่คาดไม่ฝันก็ผุดขึ้นมา ภายในใจว่า ความเศร้าหมองก็ดี ความฟุ้งสวาก็ดี ความสุขก็ดี ความทุกข์ก็ดี เหล่านี้เป็นสมมุติทั้งสิ้น และเป็น อนัตตาทั้งมวลนะ เท่านั้นแล สติปัญญาที่ยังทราบว่ามี จิตที่ถูกอวิชชาครอบงำอยู่นั้นว่า เป็นสมมุติที่ควรปล่อยวางโดยถ่ายเดียว ไม่ควรยึดถือเอาไว้..."

"...หลังจากความรู้ที่ผุดขึ้นบอกเตือนสติปัญญาผู้ทำหน้าที่ตรวจตราอยู่ขณะนั้นผ่านไปครู่เดียว จิตและสติปัญญา เป็นราวกับว่า ต่างวางตัวเป็นอุเบกขามัชฌิมา ไม่กระเพื่อมตัวทำหน้าที่ใดๆ ในขณะที่จิตเป็นกลางๆ ไม่จดจ่อกับอะไร ไม่ผล่อส่งใจไปไหน ปัญญาก็ไม่ทำงาน สติก็รู้้อยู่ตามธรรมดาของคนไม่จดจ่อกับสิ่งใด ขณะจิต สติ ปัญญา ทั้งสามเป็นอุเบกขามัชฌิมานั้นแล เป็นขณะที่โลกธาตุภายในจิต อันมีอวิชชาเป็นผู้เรืองอำนาจ ได้กระเทือนและขาดสะบั้นบรรลัยลงจากบัลลังก์คือใจ กลายเป็นวิสุทธิจิตขึ้นมาแทนที่..."

๕.วิสุทธิจิต วิสุทธิธรรม

"...ท่านผู้ใดบำเพ็ญข้อวัตรปฏิบัติให้สมบูรณ์เต็มภูมิ ดังที่พระพุทธเจ้าได้สั่งสอนไว้แล้ว ธรรมชาตินี้ไม่ต้องมีใครมาบอกจะรู้เองเห็นเอง เพราะอำนาจแห่งมัชฌิมาปฏิบัติเป็นเครื่องบุกเบิกทำลายสิ่งทีกรุกรังพัวพันอยู่ภายในใจ จะแตกกระจายออกไปหมด เหลือแต่ธรรมล้วนๆ จิตล้วนๆ ที่เป็นจิตบริสุทธิ์ จากนั้นจะเอาอะไรมาเป็นภัยต่อจิตใจ แม้สังขารร่างกายจะมีความทุกข์ความลำบากแก่ไหน ก็สักแต่ว่าสังขารร่างกายเป็นทุกข์เท่านั้น ไม่สามารถที่จะทับถมจิตใจให้บอบช้ำให้ขุ่นมัวได้เลย เพราะธรรมชาตินั้นไม่ใช่สมมุติ ชั้นนี้ทั้งหมดนี้เป็นสมมุติล้วนๆ ธรรมชาตินั้นเป็นวิมุตติ หลุดพ้นจากสิ่งก่อกำบังทั้งหลายซึ่งเป็นตัวสมมุติแล้ว แล้วจะเกิดความเดือดร้อนได้อย่างไร เป็นก็เป็น ตายก็ตาย เรื่องของขันธสลายลงไปตามสภาพของมันที่ประชุมกันเท่านั้น..."

"...จิตดวงนี้เป็นอย่างไร ต่อไปนี้จะไปเกิดที่ไหนก็ทราบอย่างชัดเจน จะไปเกิดที่ไหนเมื่อไม่มีเชื้อ ไม่มีเงื่อนไขทั้งเงื่อนไขต้นเงื่อนไขปลาย ทั้งอดีต อนาคต แม้แต่ปัจจุบันก็รู้เท่าทันไม่ได้ยึดได้ถือ **สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา** ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตาไม่ถือนั่นแล้ว เพราะได้รู้ประจักษ์ใจแล้ว เมื่อรู้ประจักษ์ใจและปล่อยวางหมดแล้ว มีธรรมอะไรที่ไม่ใช่อนัตตาไม่ใช่อัตตา คือ **วิสุทฺธิธรรม วิสุทฺธิจิต** จะเรียกวิสุทฺธิจิตก็ได้ จะเรียกวิสุทฺธิธรรมก็ได้ จะเรียกนิพพานก็ได้ไม่มีปัญหาอะไรเมื่อถึงตัวจริง ไม่มีกิเลสสมมุติใดๆ เข้ามาขัดขวางแล้ว เรียกไม่เรียกก็ไม่มีปัญหาอะไรทั้งนั้น เพราะจิตหลุดพ้นจากปัญหาความยุ่งเหยิงทั้งหมดไปแล้ว..."

ธรรมที่พ่อแม่ครูอาจารย์เมตตาแสดงต่อศิษย์นั้น เป็นธรรมขั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนาที่พวกเราที่ไม่เคยได้ยินได้ฟังจากท่านผู้ใดมาก่อน ข้อวัตรปฏิบัติที่ท่านพาดำเนิน ก็บังชี้ถึงความเป็นผู้ทรงคุณธรรมอันล้ำเลิศ อยู่เหนือสมมติทั้งหมดอย่างไม่มีข้อกังขาใดๆ เพราะเหตุนี้ พวกเราที่เป็นศิษย์ จึงน้อมถวายความเคารพยำเกรงมีความเคารพรัก และเทิดทูนในพ่อแม่ครูอาจารย์อย่างสูงสุด ในฐานะที่ท่านคือ พระอรหันตสาวกองค์หนึ่งในยุคปัจจุบันนั่นเอง ซึ่งบัดนี้ สักกียานที่ปรากฏต่อสายตาของมหาชน ก็คือ อัฐิธาตุของท่าน ได้กลายเป็นพระธาตุไปแล้ว ดังที่พวกเราได้เห็นกันอย่างประจักษ์ใจ

๖. กำนัดวัดป่าบ้านตาด

เมื่อพ่อแม่ครูอาจารย์ได้บุกเบิกสร้างวัดป่าบ้านตาดตั้งแต่ปี ๒๔๕๕ เป็นต้นมา สภาพการณ์ของวัดป่าบ้านตาด ภายใต้การควบคุมดูแลเอาใจใส่อย่างเข้มงวดกวดขันของท่าน ทำให้บรรยากาศภายในวัดเอื้ออำนวยต่อการบำเพ็ญเพียรทางด้านจิตภาวนาของพระเณร อย่างยากที่จะหาที่ใดเสมอเหมือน ข้อวัตรปฏิบัติต่างๆก็อยู่ในกรอบแห่งธรรมแห่งวินัย ไม่มีผิดพลาดคลาดเคลื่อน สิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัด มีเพียงเท่าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ ไม่มีความหรูหราหรือฟุ่มเฟือยใดๆ พระเณรองค์ไหน มาอยู่แล้ว ไม่ตั้งอกตั้งใจทำกิจวัตรข้อวัตร ไม่เดินจงกรม ไม่นั่งสมาธิภาวนา ขยันแต่จะกิน ขยันแต่จะนอน อยู่ได้ไม่ทันไร ก็ต้องถูกขับออกจากวัดไปอย่างไม่ต้องสงสัย

ด้วยเหตุนี้เอง พระเณรที่ตั้งใจมาศึกษาอบรมอยู่กับท่าน และอยากได้อยู่ไปนานๆ จึงต้องปรารภความเพียรกันอย่างเข้มข้น ถึงขั้นแข่งขันทำกิจวัตรข้อวัตรเลยทีเดียว เรื่องความจี๋เกียจก็ร้ายนั้น แทบไม่ปรากฏ มีแต่ความขยันหมั่นเพียร มีความอดทนที่จะต่อสู้กับความทุกข์ยากลำบาก กินน้อย นอนน้อย สำนวณสติ ไม่พุดคุยกัน โดยไม่มีเหตุอันควร มีความเคารพเชื่อฟังท่านอย่างจริงใจ เรียกว่า ขอมกราบท่านแบบศิโรราบจริงๆ ก็กราบทั้งกาย กราบทั้งใจ นั่นแหละ จึงจะเป็นที่ชื่นชมของหมู่คณะ และมีโอกาสที่จะได้จำพรรษาอยู่ในวัดป่าบ้านตาดได้รับอูบายธรรมจากท่านอย่างถึงใจ

อันที่จริง ไม่ใช่เรื่องง่ายเลย กับการที่จะทำให้วัดใดวัดหนึ่ง มีสภาพบรรยากาศแบบธรรมชาติเป็นเอง ที่เอื้ออำนวยต่อการบำเพ็ญเพียรทางด้านจิตภาวนา คือ สภาพภายในวัด มีความสงบระงับ ปราศจากมลพิษทางใจ

มุ่งเน้นการปฏิบัติที่ตรงต่อหลักธรรม หลักวินัย อย่างเข้มงวดกวดขัน ทั้งพระเณรก็ตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติ
กันเองอย่างจริงจัง โดยที่ครูบาอาจารย์ไม่ได้บีบบังคับเลยว่า จะต้องทำอย่างนั้นๆ หรือมีกฎระเบียบบังคับให้ต้อง
ทำอย่างนั้นๆ เพราะถือว่า ธรรมและวินัยที่พระบรมศาสดาทรงตรัสไว้ดีแล้วนั้น คือ หลักเกณฑ์ที่พระเณรต้อง
ยึดถือนำไปปฏิบัติต่อตนเองอยู่แล้ว ขอเพียงตั้งใจปฏิบัติให้เป็นไปตามธรรมและวินัยเท่านั้น ก็สามารถบรรลุถึง
จุดหมาย คือมรรค ผล นิพพาน ได้อย่างเต็มเปี่ยมบริบูรณ์

๗.มหาวิทยาลัยสงฆ์ภาคปฏิบัติ

แม้ไม่ใช่เรื่องง่าย แต่ที่นี่ วัดป่าบ้านตาด ก็เป็นวัดที่มีสภาพบรรยากาศแบบธรรมชาติเป็นเอง ดังที่กล่าว
มา ในแวดวงพระกรรมฐานสายท่านพระอาจารย์ใหญ่ "หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต" ต่างยอมรับกันเป็นเสียงเดียว ว่า
ที่นี่ คือ "มหาวิทยาลัยสงฆ์ภาคปฏิบัติ" และเป็นสมรภูมิรบห้าพันกับกิเลส ที่ขึ้นชื่อลือชาเป็นที่สุด กิตติศัพท์
“ความปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ความเข้มงวดกวดขัน และความศุ” รัลือกระล่อนไปถึงต่างประเทศ ไม่ใช่เฉพาะใน
เมืองไทย ทั้งนี้ ก็เป็นเพราะ ความเอาใจใส่อย่างจริงจังของพ่อแม่ครูอาจารย์ที่มีต่อพระเณรที่มาศึกษาอบรมกับ
ท่าน รวมทั้งปฏิปทาการปฏิบัติในแบบฉบับของพระชุดังกรรมฐานจริงๆ ชนิดที่ไม่ไว้หน้ากิเลสตัวไหนทั้งนั้น
และการเทศนาอบรมธรรมอย่างคุเด็ดเค็ดร้อน คุเด็ดเค็ดเข้มข้นถึงใจ พร้อมๆกับอุบายธรรมที่หยิบยื่นให้กับลูกศิษย์
แต่ละราย อันเปรียบเหมือนไม้ตายที่ใช้สังหารกิเลส ได้อย่างทรงประสิทธิภาพ และเฉียบขาดที่สุด ไซ้แต่เท่านั้น
ยังผสมผสานด้วยนิสสัยวาสนาที่สั่งสมบารมีธรรมมาเพื่อเป็น "จอมปราษฎ์" แห่งยุคอีกต่างหาก มิฉะนั้น ที่ไหน
เลย จะมีพระเณร ผู้คนให้ความเคารพนับถือ และยำเกรงในองค์ท่านอย่างมากมาย จนประวัติศาสตร์ต้องจารึกไว้
ว่า "ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน" นี้ คือ "พระผู้เป็นมหาบุรุษรัฐศุคอัศจรรย์ยิ่งใหญ่แห่งโลก" ในยุค
ปัจจุบัน

ภายในวัดป่าบ้านตาด ทุกอย่างเป็นบรรยากาศแบบธรรมชาติเป็นเอง พ่อแม่ครูอาจารย์ไม่เคยออกกฎ
ระเบียบบังคับให้พระเณรต้องทำอย่างนั้นๆ หรือทำอย่างนี้ นอกจากท่านจะพูดสั่งสอนด้วยเหตุผลแห่งความถูกต้อง
ดิงามไปตามธรรมและวินัย เท่านั้น ส่วนการที่ใครจะนำไปปฏิบัติ หรือไม่ปฏิบัติ มอบให้เป็นเรื่องเฉพาะ ของแต่
ละรายที่ไปศึกษาอบรมอยู่กับท่าน ว่า จะเห็นสมควรทำอย่างไรตามกำลังสติปัญญาของตนเอง หากพระเณรองค์
ใดตั้งใจปฏิบัติ และมีอุปนิสัยควรมีความเป็นไปได้ในธรรมมากน้อยอย่างไร ตามสมควรแก่ความปฏิบัติ ท่านก็
จะรับเอาไว้ ให้อยู่จำพรรษาปฏิบัติธรรมที่นี่ ตามสมควรแก่อุปนิสัยขององค์นั้นๆ ส่วนองค์ที่มีความประพฤติไม่
เอาไหน ไม่ใส่ใจในคำสั่งสอน ท่านก็ขับให้ออกไปจากวัดเสียเท่านั้นเอง

เพราะเหตุนี้ พระเณรที่มุ่งมั่นมาอยู่ที่นี่ เพื่อรับการศึกษาอบรมจากท่าน ต่างก็เต็มใจขวนขวายที่จะ
ปฏิบัติตามคำสอนของท่านไปเอง หากจะว่าบังคับ ก็คือ พระเณรบังคับตัวเอง ไม่ต้องให้ใครมาบังคับ และดู
เหมือนว่า จะมีความขลังเสียยิ่งกว่า ครูบาอาจารย์บังคับเป็นไหนๆ เพราะหลักปฏิบัติจริงๆ ดังพระบรมศาสดา

ทรงตรัสไว้ "ตุมเหหิ กิจจํ อาตพฺปิ อภฺษตาโร ตถาคตา" พระตถาคตเป็นแต่เพียงผู้บอก กิจในอันประกอบความเพียรเพื่อชำระกิเลส เป็นหน้าที่ที่เธอทั้งหลายต้องทำเอง

๘. จำเป็นต้องพูดความจริง

ดังนั้น สภาพบรรยากาศภายในวัดป่าบ้านตาด ตั้งแต่ยุคเริ่มต้น จนถึงยุคก่อนเปิดโครงการช่วยชาติ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ก็อยู่ในช่วงประมาณ ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ถอยหลังลงไป เป็นยุคที่ พ่อแม่ครูอาจารย์เข้มงวดกวดขันกับการปฏิบัติของพระเณรอย่างเต็มที่ ความเกี่ยวข้องกับพระเณร ผู้คนไม่ได้มีมากมายล้นหลาม เหมือนดังเช่นในยุคสุดท้ายบั้นปลายชีวิต ที่ท่านมุ่งสงเคราะห์โลกอย่างสุดกำลังความสามารถ หากใครได้สัมผัสวัดป่าบ้านตาดในยุคที่ท่านเกี่ยวเชิญเอาจริงเอาจังกับการปฏิบัติของพระเณรแล้ว ก็จะทราบได้ด้วยตนเอง ในข้อวัตรปฏิบัติทางของพ่อแม่ครูอาจารย์ และกับคำกล่าวที่ว่า "วัดป่าบ้านตาด คือ มหาวิทยาลัยสงฆ์ภาคปฏิบัติ" และเป็นสมรภูมिरบห้าพันกับกิเลสที่ดุเดือดเข้มข้นที่สุด ย่อมไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นเลย

ที่กล่าวมาทั้งนี้ ไม่ได้มีเจตนาที่จะพูดยกย่องวัดป่าบ้านตาดจนเกินเหตุ แต่เหตุผลแห่งความเป็นจริงมันเป็นอย่างนั้น เมื่อได้มีโอกาสสอบถามครูบาอาจารย์แต่ละองค์ ที่เคยอยู่จำพรรษาที่วัดป่าบ้านตาดมานั้น ล้วนได้รับคำตอบในทำนองเดียวกันว่า

"ช่วงที่ท่านทำความเพียรอย่างดุเดือด และเข้มข้นที่สุดในชีวิตของท่าน จะเรียกว่า อย่างหนักหนาสาหัส สากรรจ์ก็ว่าได้ และได้รับอุบายธรรมแบบคุตเต็คเผ็ดร้อน อย่างถึงพริกถึงขิง ถึงอกถึงใจ ถึงอรรถถึงธรรม อย่างที่สุดนั้น ไม่มีช่วงไหนจะยิ่งไปกว่า ช่วงที่ได้อยู่จำพรรษากับพ่อแม่ครูอาจารย์ ที่วัดป่าบ้านตาด"

ลูกศิษย์ชั้นผู้ใหญ่ของพ่อแม่ครูอาจารย์ ที่สำเร็จกิจในพระพุทธศาสนา เข้าถึงมรรค ผล นิพพานแล้วนั้น ก็มีจำนวนไม่น้อย ย่อมเป็นสักขีพยานกับคำกล่าวนี้นี้ได้เป็นอย่างดี

๙. นิสัยที่จำต้องเปลี่ยน

ทำไมจึงบอกว่า พ่อแม่ครูอาจารย์ท่านเกิดมาเพื่อเป็น "จอมปราชญ์" แห่งยุค ทั้งที่องค์ท่านเอง ก็ไม่มีเจตนาที่จะเป็นครูบาอาจารย์สั่งสอนท่านผู้ใดเลย มีแต่คอยหลบหนีด้วยซ้ำไป องค์ท่านเคยพูดอยู่เสมอว่า

"...ปกติเราแต่ก่อนไม่ค่อยสนใจจะสอนใครนอกจากสอนเจ้าของเอง และไม่ึกด้วยว่าจะมีหมู่เพื่อนตลอดถึงประชาชน จะมาเกี่ยวข้องกับเราถึงขนาดที่เป็นอยู่เวลานี้ เมื่อความจำเป็นมาเกี่ยวข้องกับ จิตที่คิดหรือเป็นความรู้สึกมาดั้งเดิมของเราที่เรียกว่านิสัย ก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุการณ์ที่มาเกี่ยวข้องกับมากน้อย เมื่อเป็นเช่นนั้นภาระก็ต้องหนัก ผู้ใดมาเกี่ยวข้องกับเรา เรารับแล้วด้วยเหตุด้วยผล เราจะต้องดำเนินตามหลักธรรมที่เป็น

เหตุองค์ประกอบด้วยเหตุผลล้วนๆ รวมลงเป็นธรรม อย่างเต็มสติกำลังความสามารถของเราทุกแห่งทุกมุม แม้จะมี
ภาระมาก ความเป็นห่วงที่จะต้องอบรมสั่งสอนเราก็เป็นห่วงอยู่ตลอดเวลา เมื่อมีโอกาสก็ต้องมาอบรมเสมอ..."

"...ขโมยหนีจากหมู่เพื่อนไม่รู้กี่ครั้งก็หนี ไปไหนก็รู้มุกกันเข้ามา เพราะถ้าให้เป็นตามอริยาสัยของเจ้าของ
แล้ว วันทั้งวันไม่ได้พบใครเลยก็ตาม พบแต่เจ้าของท่านนั้นพอใจแล้ว ไม่สนใจกับอะไรเลย ถ้าพูดถึงว่าปล่อย มัน
ปล่อยขนาดนั้นแหละ เพราะเรียนมันเสียพอ ปฏิบัติมันพอ รู้มันจนกระทั่งเต็มหัวใจแล้ว สงสัยอะไรในโลกนี้ ว่า
จั้นเลย นี่ก็หมู่เพื่อนรุม หากขโมยหนีกลับเป็นคนกรกแล้ว ผมนี่จมอยู่ใต้ก้นเทวทัตโน่นแหละ ขโมยหนีจากหมู่
เพื่อนตั้งแต่เริ่มแรกโน่น อยู่มันไม่สบาย มีหนึ่งมีสองก็มีความรับผิดชอบกันอยู่ในนั้นแหละ ตามสัญญาชานาน มี
มากเข้าไปเท่าไร ก็ต้องมีความรับผิดชอบมาก หนักมากเข้าไป ขโมยหนีก็ไม่พ้น ไปอยู่ไม่กี่วันแหละ สองอาทิตย์
สามอาทิตย์ เต็มวรุณไปอีกแล้ว สุดท้ายก็เลยเกาะกันเต็มเรือมาอย่างนี้ละ..."

แล้วทำไมพระเณรจึงพากันรุมท่านอยู่องค์เดียวล่ะ เหตุผลมีเพียงหนึ่งเดียว ก็เพราะความเป็น "จอม
ปราชญ์" ของท่านนั่นเอง พระเณรที่มุ่งมันไปอยู่กับท่าน ก็ไม่ใช่ประเภทโง่ๆ เช่ๆ ย่อมสัมผัสได้ถึงภูมิจิต ภูมิ
ธรรมภายในชั้นสุดยอด และอุบายธรรมอันชาญฉลาด ไม่ว่าจะเป็นการเทศน์อบรมสั่งสอน การแสดงกิริยา
อาการทางกายให้รู้ ทั้งการกระทำสิ่งใด หรือไม่กระทำสิ่งใด ผู้ฉลาด ย่อมถือเอาประโยชน์ได้ทั้งสิ้น ดูราวกับว่า
ยังอยู่กับท่านนานเท่าไร ก็ยิ่งได้รับอุบายธรรม และเพิ่มพูนทางด้านสติปัญญามากขึ้นเรื่อยๆ

๑๐. ลวดลายของจอมปราชญ์

ทั้งกิริยาอาการที่ท่านแสดงออกต่อพระเณรแต่ละราย เพียงแค่ได้เห็นท่านเท่านั้น ดูเหมือนว่า กิเลส
ภายในใจของพระเณรแต่ละองค์ มันทำราวกับจะหมดสิ้นเรียวแรงอ่อนปวกเปียกง่ายเปื่อยเสียขาไปตามๆ กัน
คล้ายกับมันจะยอมให้ฆ่าอย่างง่ายดายอะไรประมาณนั้น พาเดินจงกรมก็ง่าย พานั่งสมาธิก็ง่าย มีความขยัน
ขันแข็ง มีความอดทนเป็นเยี่ยม แม้จะอดนอน อดอาหาร จนถึงขั้นอดอาหาร ก็ทำได้อย่างง่ายๆสบายๆ ไม่สะทก
สะท้านกับอะไรเลย ก็ไม่รู้ว่ามันเป็นเพราะเหตุใด แต่พอไปจากท่านท่านนั้นแหละ ไม่รู้ว่ากิเลสมันเอากำลังวังชา
เรียวแรงมาจากไหน มันลุกขึ้นรุมตะรุมต่อรุมถีบเอาชะเกือบตาย แทบเอาตัวไม่รอด เพราะเหตุอย่างนี้แหละ
พ่อแม่ครูอาจารย์ จึงเป็นเหมือนแม่เหล็กใหญ่ ที่ดึงดูดพระเณรเอาไว้ ให้เกาะติดท่านอย่างเกาะไม่ออกจนถึงทุก
วันนี้

และอีกอันหนึ่งที่สำคัญมาก และเป็นเหตุให้พระเณรในวัดป่าบ้านตาด เกิดความเคารพเทิดทูน และสำนึก
ในพระคุณของพ่อแม่ครูอาจารย์อย่างไม่รู้ลืมเลย ก็คือ ความเป็นห่วงเป็นใย และเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติของพระ
เณร คอยปกป้องคุ้มครองไม่ให้เกิดความผิดพลาดเสียหาย ประหนึ่ง บิดามารดาห่วงหาอาทรในบุตรธิดา ฉะนั้น
ซึ่งพ่อแม่ครูอาจารย์เคยพูดไว้ ฟังแล้วก็เกิดความรู้สึกซาบซึ้ง และประทับใจอย่างสุดจิตสุดใจ

๑๑. เป็นห่วงห่มุคณะ

"...เราเป็นห่วงพระเณรที่มาอยู่อาศัยกับเรานี้ยิ่งกว่าเราห่วงเรา สำหรับเราเอง ไม่เห็นมีห่วงอะไร ห่วงอะไรทั้งนั้น แต่เกี่ยวกับพระเณรที่มาอาศัยอยู่กับเราแล้ว เราห่วงเราห่วงมาก คำว่าห่วงก็คือไม่อยากจะให้ความดี ที่มุ่งมาศึกษาและรักษาแล้วนี้ เสื่อมลงไปหรือผิดพลาดประการใดทั้งนั้น คำว่าห่วงก็เป็นอารมณ์เกี่ยวกับเรื่อง ความผิดพลาดของพระเณรซึ่งมักมีอยู่เสมอ และกลัวจะไม่เจริญทางจิตใจ เราไม่เคยตายใจกับเพื่อนฝูงที่มาอยู่ด้วย เพราะเมื่อเราได้รับด้วยเหตุผลที่ควรรับ เมื่อรับแล้วก็ต้องทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์เต็มกำลังความสามารถ ส่วนจะสมบูรณ์ตามหลักธรรมหลักวินัยหรือไม่นั้นเราไม่กล้าเอาใจเอื้อม เพราะเป็นความละเอียดของหลักธรรม หลักวินัยอาจจะไม่รู้ทั่วถึงก็ได้ แต่เรื่องความรู้ความสามารถของเรามีเท่าไร เราทุ่มเทลงเพื่อห่มุเพื่อคณะตลอดมา ตั้งแต่วันเกี่ยวข้องกับห่มุเพื่อนในชั้นเริ่มแรกจนกระทั่งบัดนี้ เป็นเวลายี่สิบกว่าปี.."

"... การอบรมสั่งสอนในด้านใดที่จะเป็นคุณเป็นประโยชน์ เป็นอุบายวิธีการแกสิ่งไม่ดีทั้งหลายในจิตใจ ของผู้มาอาศัยอยู่ด้วย เราทุ่มเทลงเต็มกำลังความสามารถทุกแง่ทุกมุม เราไม่ได้ทำเล่นๆ ทำจริงทำจัง สั่งสอนจริงๆ เพราะกิเลสมีหลายประเภทที่ควรแก้และถอดถอน ประเภทที่รุนแรงทำให้จิตหวั่นไหวอยู่ตลอดเวลาที่มี ประเภทที่ หมักหมมอยู่ลึกๆก็มี ประเภทที่แสดงอย่างออกหน้าออกตาเห็นได้อย่างชัดเจนจนถึงทำให้จิตให้กายไหวไปตามก็มี ผู้ปฏิบัติซึ่งเป็นนักบวชมุ่งต่ออรรถต่อธรรมด้วยการแก้กิเลสอยู่แล้ว จึงไม่ควรเห็นกิเลสประเภทต่างๆ ว่าเป็น ของไม่สำคัญ พอที่จะนอนใจ ไม่คิดอ่านเรื่องสติปัญญาที่จะนำมาแกสิ่งเหล่านี้ ซึ่งเป็นภัยต่อตนมาแต่กาลไหนๆ ..."

"...ฉะนั้น ขอให้ทุกท่านที่มาอยู่ในสถานที่นี้เพื่อการศึกษาอบรม จงรักษาเจตนาดั้งเดิมของตนไว้ให้ สมบูรณ์ อย่าให้บกพร่อง ถ้าเจตนาอันนี้บกพร่อง ความประพฤติ การปฏิบัติตัวจะอ่อนแอลงไปกลายเป็นความ ท้อถอย ความรู้สึก็จะคิดไปในแง่เป็นอกุศลและจะไม่เป็นมงคลแก่ตนและห่มุเพื่อน ตลอดครูบาอาจารย์ที่อยู่ ร่วมกัน..."

๑๒. ทุ่มเทสุดชีวิต

"...ผมพยายามที่สุดที่จะให้ท่านที่มาอบรมศึกษาทั้งหลายได้รับความรู้ ความฉลาด ความเข้าใจใน วิธีการประพฤติปฏิบัติ ความเคลื่อนไหวไปมาทุกแง่ทุกมุม ถ้าเห็นว่าผิดพลาดจากหลักธรรมวินัยแล้ว ผมรีบ แนะนำสั่งสอนหรือพูดว่ากล่าวทันที เพราะถือว่า สิ่งนั้นคือความเป็นภัย การดูว่ากล่าวจะหนักเบาขนาดไหน ไม่ปรากฏว่ามีภัยในการสอน การให้อุบายแกสิ่งที่ไม่ดีนั้นเลย เป็นคุณประโยชน์โดยถ่ายเดียว นอกจากผู้ฟังซึ่งเคย เชื่อกิเลสจนฝังนิจัยอยู่แล้ว อาจจะหลงกลอุบายของกิเลส พลิกแพลงความรู้สึกละทิ้งจากความมุ่งหมายของธรรม และการแสดงไปอย่างอื่นเสีย อันเป็นข้าศึกต่อธรรม และเป็นฝ่ายกิเลสเข้าโจมตีธรรมภายในตน ว่าท่านดูคำว่า กล่าวด้วยเจตนาไม่ดีเป็นต้น ก็ช่วยไม่ได้..."

"...นี่ก็ได้พยายามสอนหมู่สอนเพื่อนจนเต็มเหนี่ยว ผมไม่ได้สงสาร ผม ไม่ได้ห่วงใยผม ยิ่งกว่าห่วงหมู่ ห่วงเพื่อนนะ จงเห็นใจ หมู่เพื่อนนี้ ผมเอาใจใส่จริงๆ ในจิตของเราปฏิบัติ และรักสงวนหมู่เพื่อนมาก ตาก็แหลม หูก็กางรับหมู่เพื่อนตลอดเวลา อะไรๆแล้วคุณเล่า เพราะอันนั้นมันผิดนี่ จะเปิดโอกาสให้กิเลสมันเหยียบย่ำ ทำลายลูกศิษย์เราอยู่ได้ยังไง เราเป็นอาจารย์ก็บอกละสิ นั่นเหมือนกับว่า ช่วยตบออก ช่วยตีกออก ปิดป้องให้ดีสิ อย่าเปิดตรงนั้น กิเลสจะต่อตรงนั้น อย่าเปิดตรงนี้ นั่น เหมือนนักมวยเขาฝึกซ้อมมวยกัน ครูกับลูกศิษย์ฝึกซ้อม มวยกัน ครูต้องเตือนเสมอว่า อย่าเปิดตรงนั้นๆ พอครั้งที่สาม ครูก็เตะตม พอเตะก็เตะ พอศอกก็ศอกเข้าไป พอหมัดก็หมัดเข้าไป พร้อมกับคำเตือนว่า อย่าเปิดตรงนั้น ในเวลาฝึกซ้อมกัน..."

"...ครูมวยดี ครูมวยต้อย ครูมวยเตะ มันไม่ได้เจ็บเท่าคู่ต่อสู้หรือต้อย คู่ต่อสู้ต้อย ดีไม่ดีตาย ครูนั้นดี บอกดีสอน เตะบอกเตะสอน แต่ถึงอย่างนั้นก็ยังคงเตือนบอก ฝึกซ้อมกันไปๆ เตือนบอกกันไปว่า อย่าเปิดตรง นั้น และเตะต้อยที่เปลือ หรือบอกว่า แน่ะ บอกแล้วนะ ฝึกซ้อมกันไปๆ อย่าเปิดตรงนั้น แล้วฝึกซ้อมกันไป พอ ครั้งที่สามก็ตมเข้าไป อย่าเปิดตรงนั้น..."

"...นี่มันก็ทำนองนั้นแหละ คุณตรงนั้น คุณตรงนี้ คุณคั่นนั้น คุณคั่นนี้ ก็เหมือนกับอย่าเปิดตรงนั้นๆ นั่นเอง เพราะไหวพริบปัญญาของเรามันไม่ทันกิเลส เห็นแต่กิเลสมันเหยียบหัว เตะโน้นเตะนี้ ทั้งศอกทั้งเข่า เรากลิ้งไป กลิ้งมา ยังเพลินหลับครอกๆอยู่ได้ ถูกกิเลสเตะเอาขนาดนั้น มันก็น่าโมโหละสิ ผู้เป็นครูอาจารย์ฝึกอบรมนะ อย่า เปิดตรงนั้นๆ ก็ต้องว่าละสิ ทำไมองคั่นนั้นเป็นอย่างนั้น ทำไมองคั่นนี้เป็นอย่างนี้ แน่ะ ก็เหมือนกับว่า อย่าเปิดตรงนั้น นั้นแล..."

๑๓. พลังธรรมอันแข็งแกร่ง

สำหรับผู้อื่นเมื่อ ได้ยินเทศนาธรรมของพ่อแม่ครูอาจารย์ เช่นนี้แล้ว จะรู้สึกอย่างไรไม่ทราบได้ แต่ สำหรับผู้เขียนเอง ยอมรับอย่างไม่อายว่า “น้ำตามันพาลจะไหลพรากออกมา ด้วยความซาบซึ้งและตื่นตันใจ” ได้ แต่รำร้ออยู่ภายในใจว่า ไม่เสียชาติเกิดแล้วที่เราได้มาอยู่ได้ร่วมบารมีธรรมของพ่อแม่ครูอาจารย์ และหนึ่งเดียวที่ เราจะทำได้ คือ เราจะขอปฏิบัติบูชาพระคุณท่านด้วยข้อวัตรปฏิบัติที่พ่อแม่ครูอาจารย์พาทำมานี้ อย่างสุดกำลัง ความสามารถเลยทีเดียวนะ

เพราะเหตุแห่งความที่ท่านเป็น "จอมปราษฎ์" นี้เอง องค์ท่าน จึงมีความลึกซึ้ง สุขุมคัมภีรภาพ ในอันที่ จะปกป้องพระเณร ให้อยู่รอดปลอดภัย เพื่อความสงบร่มเย็นในการบำเพ็ญเพียรภาวนา บรรดาคลื่นโลกธรรมที่ หลั่งไหล โถมทะลักเข้ามายังวัดป่าบ้านตาด ตลอดจนมลพิษทางใจ อันจะเป็นเหตุกระทบกระเทือนจิตใจของพระ เณรให้ขัดข้องเรื่องจิตภาวนา จะต้องมาปะทะกับองค์ท่านก่อน และหลายสิ่งหลายอย่าง ถูกพ่อแม่ครูอาจารย์ ใช้ พลังธรรมภายในอันแข็งแกร่งดีได้จนแตกกระจัดกระจายถอยร่นไปอย่างไม่เป็นขบวน

กิจนิมนต์ไปทำบุญในที่ต่างๆไม่รับ (เว้นเฉพาะงานศพที่พระเณรไปปลงธรรมสังเวชได้) กิจอื่นถ้าจำเป็นต้องไป ก็ไปตามลำพังท่านองค์เดียว (นี่พูดถึงสมัยที่ท่านกำลังเกี่ยวเกี่ยวพระเณรอย่างเต็มที่) มีผู้จะนำไฟฟ้าเข้ามาภายในวัด ก็ไม่ให้เข้า จะมาติดตั้งโทรศัพท์ให้ ก็ไม่เอา จะมาสร้างกุฏิหลายๆให้ ก็ไม่ให้สร้าง จะมาสร้างโบสถ์หลังงามๆให้ ก็ไม่ให้ทำ ข้าวของเครื่องใช้เครื่องประดับ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่จำเป็น โต๊ะหรือตู้สวยๆ โซฟาแพงๆ จะหลุยส์ หรือไม่หลุยส์ ก็ถูกกีดกันออกไปหมด เปิดโล่งไว้ทางเดียว คือ ให้พระเณรได้ทำ ความเพียรภาวนากันอย่างเต็มที่ ไม่ให้มีอะไรมาทวนจิตทวนใจ จนกลายเป็นพิษเป็นภัยขึ้นมา นอกเสียจาก เจ้าของจะก่อความตัวเองด้วยการคิดปรุงแต่งในแง่ที่ไม่ดี ขัดต่อหลักธรรมหลักวินัยเสียเอง อันนี้ใครๆก็ช่วยไม่ได้

๑๔.สมรภูมिरบเหตุโหด

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า วัดป่าบ้านตาด คือสมรภูมिरบห้าห้ากับกิเลสที่ดุเดือดเลือดพล่านอย่างที่สุด ที่ครคร่ำไปด้วยนักรบลูกศิษย์พระตถาคต ประเภททรหดเดนตาย มือซ้ายเอาสมาธิเป็นพลังหนุน มือขวาเอาปัญญาเป็นดาบเพชร บุกตะลุยพาดฟันกับกิเลส ชนิดที่ใครดีใครอยู่ ไม่ว่าจะ เป็น ในทางเดินจงกรมก็ดี ในบัลลังก์สมาธิก็ดี ในธุดงค์วัตร หรือในข้อวัตรปฏิบัติใดๆก็ดี ประหนึ่งว่า ถ้ากิเลสไม่ตาย ก็ให้เราตายเสียดีกว่า ภายใต้การกำกับดูแลของพ่อแม่ครูอาจารย์ ซึ่งเปรียบเหมือนครุมวยชั้นเยี่ยม ที่คอยอุดช่องว่างช่องโหว่ให้กับลูกศิษย์อย่างเต็มที่ ในขณะที่เดียวกัน ก็สอนท่าไม้ตายเด็ดๆ ชนิดที่จะน็อกคู่ต่อสู้ได้ ให้ลูกศิษย์ได้ฝึกปรือ เพื่อเป็นอุบายปราบกิเลสให้อยู่หมัดให้จงได้

ฝ่ายผู้เป็นศิษย์นั้นเล่า เมื่อได้มาฝึกวิชากับพ่อแม่ครูอาจารย์ ที่เป็นปรมาจารย์แห่งยุค ที่ไหน จะมายอมกิน ยอมนอน อยู่บนเตียงให้กิเลสที่ถือว่าเป็นศัตรูตัวร้ายกาจ มันสับมันยำอย่างง่ายๆ ครุมวยบอกตะเป็นตะ บอกต่อยเป็นต่อย แม้ไม่บอก ก็ยังอยากจะถูกออกไปเตะไปต่อยกับมันอยู่นั่นเอง พระเณรวัดป่าบ้านตาดก็เป็นเหมือนอย่างนั้น ช่วงที่มาศึกษาอยู่กับท่าน ความเพียรมันช่างอาจหาญเสียนี้กระไร บางองค์อดอาหารคราวหนึ่ง ๑๐ วันบ้าง ๒๐ วันบ้าง ๓๐ วันบ้าง จนร่างกายผอมโซ บางองค์อดนอนตลอดทั้งคืน หรือหลายๆคืน บางองค์นั่งสมาธิตลอดรุ่ง บางองค์เดินจงกรมตลอดรุ่ง ต่างองค์ต่างก็เร่งทำความเพียรกันอย่างเจียวๆที่กุฏิของตน ไม่ไปยุ่งสิ่งกับใคร

แม้ทำกิจวัตร บัดกวาด ก็มีแต่เสียงบัดกวาดเท่านั้น เสียงพูดคุยกันไม่มีเลย จนโยมต่างถิ่นที่ไม่เคยมาวัดป่าบ้านตาด พอได้มาเห็น ต่างพากันสงสัยและไม่เข้าใจว่า ทำไมพระวัดนี้จึงไม่ยอมพูดคุยกับญาติโยม ขยับจะถามอะไรสักหน่อย ท่านก็เดินเลี้ยวหนีไปเสีย และกับพระด้วยกันเองก็ไม่เห็นท่านคุยกัน ต่างองค์ต่างทำกิจวัตรของตนอยู่อย่างเจียวๆ ไม่ยอมพูดยอมจา ญาติโยมบางคนนอกจากจะไม่เข้าใจแล้ว ยังอาจคิดเลียดเถิดไปว่า พระวัดนี้ดูเหมือนจะไม่ค่อยอยากรับแขก และดูเหมือนจะไม่ค่อยถูกกันหรืออย่างไร อันที่จริง ที่พระท่านไม่พูดคุยกับญาติโยม และไม่คุยกันเองด้วย เพราะท่านแอบซุ่มฝึกวิชามวยอยู่อย่างลึกลับภายในใจของท่าน คือการกำหนดจิต

ไม่ให้เปลอสติไปกับอารมณ์ภายนอกนั่นเอง หากท่านไม่เข้มงวดกวดขันกับตัวเองเช่นนั้น มันก็ยากที่จะรักษาสติให้มั่นคงอยู่ได้

สิ่งหนึ่งที่พ่อแม่ครูอาจารย์ย้ำหนักย้ำหนาที่สุดคือ การที่ไม่ให้พระเณรคลุกคลีกัน ไม่ว่าจะไปกับญาติโยมหรือกับพระเณรด้วยกันเอง ไม่ให้ไปมาหาสู่กันโดยไม่จำเป็น ให้ปฏิบัติตามหลักแห่งศีลเลขธรรม ให้ต่างองค์ต่างอยู่ด้วยความสงบ ปราศจากความเพียรภาวนาอยู่ในที่ของตน แม้ในการพบปะพูดคุยกับญาติโยม ก็อนุญาตให้แต่เฉพาะพระเณรประจำศาลาที่ได้รับการฝึกแล้วเท่านั้น และถ้าจำเป็นต้องพบปะกับญาติโยม ก็ให้มาพบปะสนทนากันในในที่เปิดเผย คือที่บริเวณศาลาเท่านั้น หากเป็นโยมผู้หญิง ก็ต้องมีโยมผู้ชายอยู่ด้วย และรู้ภาวะเดียงสา

เคยมีพระองค์หนึ่งไปพูดคุยกับโยมผู้หญิงที่ได้ดูศาลาตามลำพัง จะด้วยเหตุบังเอิญหรืออย่างไรก็ไม่ทราบได้ พ่อแม่ครูอาจารย์มาพบเข้าพอดี ธรรมดาผู้หญิงข่มเถื่อว่าเป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์อยู่แล้ว ในธรรมท่านก็สอนให้ระมัดระวังอย่างยิ่งขาด ถึงขนาดว่า ไม่ให้เห็นเสียเลยนั่นแหละ เป็นดี ถ้าจำเป็นต้องเห็น ก็อย่าพูดคุยด้วย ถ้าจำเป็นต้องพูดด้วย ก็ให้มีสติอย่าให้ผิดธรรมผิดวินัย

๑๕. อสรพิษร้าย

การที่พระพูดคุยกับโยมผู้หญิง ก็เป็นเจกเช่นไปเล่นกับอสรพิษร้าย พระบรมศาสดาจึงบัญญัติวินัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้อย่างเข้มข้น ด้วยมุ่งหวังจะปกป้องพระเณรมิให้เกิดอันตราย เมื่อพ่อแม่ครูอาจารย์มาเห็นพระองค์นั้น กำลังพูดคุยอยู่กับโยมผู้หญิง ในลักษณะที่ล่อแหลมต่อการผิดพระวินัย คือ อยู่ด้วยกันสองต่อสอง แม้จะมีพระองค์อื่นอยู่ห่างๆ พอมองเห็นกันได้ ก็ไม่ลับตา แต่ว่าพูดคุยอะไรกัน ไม่มีใครได้ยิน ก็เข้าข่ายเป็นที่ลับหูการกระทำเช่นนี้ ก็เป็นเหมือนกับการอาราธนาเทศน์ดีๆนี้เอง

"...ท่านองค์นี้ ชอบประจบประแจงญาติโยม มันมีสมบัติอะไรของท่านนักหนา อยู่ที่ใต้ถุนศาลานั้น..."

ถ้าเรื่องไม่เลวร้ายนัก ท่านก็จะคาดโทษไว้ก่อน ถ้าเป็นเรื่องรุนแรง ก็ถึงขั้นขับไล่ออกจากวัดไปเลย อุบายทรมานพระเณรของพ่อแม่ครูอาจารย์นั้น ต้องยอมรับว่า สุดยอดจริงๆ พระองค์นั้น ก็ถือโอกาสขึ้นไปที่ถูกภูิท่าน ไปกราบเรียนแก้ตัวว่า

"ที่ไปคุยก็เพราะว่า โยมผู้หญิงเป็นคนบ้านเดียวกัน"

เพราะความกลัวว่าท่านจะลงโทษหนัก ก็เลยถูกท่านขนาบเข้าให้อีก

"...ท่านองค์นี้ ผิดแล้วให้รู้จักผิด อย่ามาแก้ตัว แม้ในพรรษาที่กระเด็นออกจากวัดได้นะ คนในบ้านตาดก็เป็นคนบ้านเดียวกับผมทั้งนั้น ท่านเคยเห็นผมไปคุยกับใครแบบนั้นหรือ..." เจอเข้าไปแบบนี้ พระองค์นั้นก็ไม่ได้แต่นั่งก้มหน้านั่ง ขอมรับผิดแต่โดยดี

อันที่จริง หากครูบาอาจารย์ตำหนิ ก็ต้องยอมรับผิด อย่างเดียวเท่านั้น การแก้ตัวนั้น กลับเป็นการทำร้ายตัวเองหนักเข้าไปอีก เพราะนอกจากเป็นการไม่เชื่อฟังคำสอนแล้ว ยังเท่ากับไปเถียงท่านอีกต่างหาก แต่ความขอดเยี่ยมของพ่อแม่ครูอาจารย์ ไม่หยุดเพียงแค่นั้น พอรุ่งเช้าอีกวันหนึ่ง พระองค์นี้จะเข้าไปทำข้อวัตร อยู่ใกล้ๆ ท่าน เช่น การรับประเคนอาหาร หรือจัดอาหารถวายท่าน ปรากฏว่า พ่อแม่ครูอาจารย์ไล่หนีไม่ยอมให้เข้าใกล้อีกเลย กว่าจะทำความดีจนลบล้างความผิดของตัวเองได้ ก็ ท่านยอมให้มาปรนนิบัติรับใช้ใกล้ชิดได้อีก ต้องใช้เวลาจนถึงสองสามปีทีเดียว นี่ละ!! อุบายทรมานศิษย์ของพ่อแม่ครูอาจารย์

๑๖. ความน่ารักของพระวัดป่าบ้านตาด

นี่! ถ้าใครไม่โดนเอง ก็คงไม่รู้ บรรยากาศในตอนที่พ่อแม่ครูอาจารย์กำลังดูพระ นั้นนะ!! มันเป็นบรรยากาศที่บรรยายไม่ถูกเชียวละ แล้วการดูพระของพ่อแม่ครูอาจารย์ ก็มีหลากหลายรูปแบบ ถ้าพูดแบบภาษาสมัยใหม่ ก็ต้องบอกว่า มีหลายเวอร์ชัน ตามแต่ท่านจะเลือกใช้เวอร์ชันไหน เพื่อให้เหมาะกับเหตุการณ์ และบุคคล ๑. ดูแบบธรรมดาๆสบายๆ ๒. ดูแบบข่มขู่หรือปรามไว้ก่อน ๓. ดูแบบเข่นหนักเอาจริง สองแบบแรกไม่สู้กระไรนัก แต่แบบที่ ๓ นี่สิ ใครเจอเข้าไป ดีไม่มีดี อาจช็อคเอาก็ได้ โห!! มันเหมือนกับจะหยุดโลกทั้งโลกไว้ชั่วขณะทีเดียว แต่มันก็เป็นเรื่องประหลาดไม่ใช่น้อย พอผ่านพ้นเหตุการณ์ที่เปรียบเหมือนคอขาดบาดตาย เช่นนั้นไปแล้ว กลับพลิกผันบรรยากาศกลายเป็นความตลกขบขันไปได้

ความน่ารักของพระวัดป่าบ้านตาด ก็อยู่ตรงนี้ คือ ถ้าพ่อแม่ครูอาจารย์เทศน์ว่าใคร จะเทศน์หนักเทศน์เบาขนาดไหน ท่านก็ไม่ซ้ำเติมกัน ต่างเห็นอกเห็นใจกัน และก็จำไว้เป็นบทเรียน เพราะส่วนใหญ่ก็จะโดนกันแทบทุกองค์ ขึ้นอยู่กับว่า วันไหนใครจะเป็นผู้อาราธนาเทศน์เท่านั้น มิหนำซ้ำ ยังมีการสัพยอกกันอีกต่างหาก ในรายที่สนิทกัน

"...แหม! วันนี้ได้ฟังเทศน์เด็ด ท่านนี่ ฝีมือในการอาราธนาเทศน์ยอดเยี่ยมจริงๆ ผมไม่ค่อยได้ยินพ่อแม่ครูอาจารย์เทศน์เด็ดๆอย่างนี้มานานแล้ว วันนี้ถึงใจมาก วันหน้าเอาอีกนะท่านนะ ถือเสียวว่า ท่านเทศน์ด่ากิเลสก็แล้วกัน ไม่ได้ด่าเราสักหน่อย"

"...เฮอะ! ท่านไม่ต้องมาทำเป็นพูดดีไป ลองเป็นท่านโดนบ้างสิ จะถึงใจไหม ท่านก็ระวังตัวไว้เถอะ วันนี้ตามผม วันหน้าอย่าให้เป็นตาท่านมั่งก็แล้วไป ถึงพ่อแม่ครูอาจารย์จะด่ากิเลส แต่กิเลสมันอยู่ในใจเรา เราก็พลอยเจ็บไปด้วย แถมอายุโยมอีกต่างหาก..."

๑๗. แจกอาหาร ต้องให้เป็นธรรม

แล้ววันหนึ่ง องค์ที่ไปสัพยอกเขาก็เจอเข้ามั่ง เรียกว่า กรรมสนองทันตาเห็น ปกติในเวลาแจกอาหาร ตอนก่อนฉันเช้า สมัยนั้น ยังใช้ศาลาชั้นบน เป็นที่ฉันภัตตาหารอยู่ พระทุกองค์ต้องช่วยกันแจกอาหาร บางองค์ก็

ตักกับข้าวใส่ถ้วย แล้วจัดใส่ถาดแยกเป็นชุดๆส่งให้พวกโยมที่มาพักปฏิบัติธรรมในโรงครัวบ้าง ตามกฎต่างๆบ้าง พ่อแม่ครูอาจารย์ ท่านดูแลไปถึงพวกญาติโยมที่มาพำนักปฏิบัติธรรมภายในวัดด้วย ผู้ที่จะจัดอาหารเข้าไปในโรงครัวจะทำส้มสี่ส้มห้าไม่ได้เด็ดขาด เรียกว่า ต้องรู้จักจัดอาหารที่เขาจะรับประทานได้ด้วย

แล้วพระเณรแจกอาหารก็จะทำส้มสี่ส้มห้าไม่ได้เช่นกัน ต้องมีสติปัญญาอยู่ในนั้น อันใดมีเยอะก็แจกเยอะ อันใดมีน้อยก็แจกน้อย ถ้าหากมีไม่พอแจกได้อย่างทั่วถึง ก็ให้สลัดกันรับ เผลยกันไป อาหารจะประณีตดีเลวอย่างไร ก็ให้แจกกันให้ทั่วถึงและเป็นธรรมแก่ทุกคน หากองค์ใดคอยจ้องจะเอาแต่ของดีๆ ส่วนของไม่ดีเอาไปให้หมู่คณะ ตัวเองเอาแต่ของดีๆ ไม่นาน เดี่ยวสายตาของพ่อแม่ครูอาจารย์ก็จะแวบไปหา ถ้ายังไม่รู้ตัว ประเดี๋ยวก็อาจได้ฟังเทศน์เด็ดๆ สมัยนั้น พระวัดป่าบ้านตาดทุกองค์ ไม่ว่าจะพรรษาขนาดไหน ต้องช่วยกันเดินแจกอาหารทั้งหมด ไม่มีใครกล้านั่งเฝ้าบาตรรอให้หมู่พวกรับอาหารมาให้ จะมีก็เฉพาะพระเถระผู้ใหญ่ที่นั่งรองจากพ่อแม่ครูอาจารย์เท่านั้น

๑๘. สายตาแบบนี้...ต้องมีเรื่อง

เป็นที่รู้กันว่า ถ้าในยามปกติ พ่อแม่ครูอาจารย์จะมองใคร ท่านจะไม่ให้ผู้นั้นได้เห็นสายตาของท่านเลย คือจะไม่มีการรู้ว่าท่านมองคุณอยู่ นอกจากจะมีอะไรผิดปกติ หรือท่านมีเจตนาอะไรสักอย่าง ท่านจึงจะมองให้รู้ให้ได้เห็นสายตาของท่าน ถ้าเห็นแววตาจ้องมองมาเมื่อไร พระเณรจะรู้ทันที ว่าตัวเองกำลังทำอะไร หรือคิดอะไรที่ไม่ดีอยู่หรือเปล่า ถ้าไม่รีบกลับลำ ประเดี๋ยวก็จะเจอเทศน์แบบเด็ดๆ

ดังเช่น บางองค์เดินแจกอาหารไป หากสายตาเหลือไปมองสาว ๆ ที่นั่งอยู่ใกล้ๆ ไม่นานสายตาของพ่อแม่ครูอาจารย์จะแวบไปหาทันที และไม่ใช้สายตาแบบชื่นชม แต่เป็นสายตาแบบ... บอกไม่ถูก อยากรู้ต้องเจอเอง พระองค์ที่สายตาไม่อยู่กับร่องกับรอย จะรู้สึกร้อนวูบวาบขึ้นทันที และไม่กล้าที่จะส่งสายตาสายตาไปแอบดูใครอีกเลย นี่ละ ความชาญฉลาดของพ่อแม่ครูอาจารย์ ไม่เพียงแต่การสอนด้วยคำพูดเท่านั้น แม้สายตาของท่านก็ยังใช้สอนพระได้ และได้ผลดีเกินคาดอีกด้วย

ก็ต้องขอภัยต่อญาติโยมผู้หญิงไว้ก่อน บางทีอาจจะพูดความจริงเกินไปบ้าง แต่จะทำอย่างไรได้ ความจริงก็คือความจริง ต้องยอมรับกันอย่างเดียวเท่านั้น ใครจะปฏิเสธความจริงได้ ขึ้นปฏิเสศ ก็ไม่ใช่ธรรมนะสิ ก็คู่ต่อสู้ที่ร้ายกาจที่สุดของพระหนุ่มเณรน้อย ถ้าไม่ใช่สาว ๆ แล้วมันคืออะไรเล่า ดังนั้น ถ้าพระเห็นสาว ๆ สวย ๆ หากสติปัญญาเกิดไม่ทันกับสิ่งที่ตาเห็นแล้ว มันก็ผลอเพลินไปบ้างนั่นแหละ ถูกพ่อแม่ครูอาจารย์ขนาบเอาบ้าง ก็ถือว่าโชคดีแล้ว มิฉะนั้น อาจถูกเสียบ้าน (ผู้หญิง) ตะปบเอา เจ็บกว่านี้อีกตั้งเป็นร้อยเท่า

๑๙. หัวหูพระหู่เดียว

คราวนี้กรรมก็มาตามสนองพระองค์ที่ไปสัพพอกเขาไว้ ขณะที่พระองค์นั้นกำลังถือหม้อแกงเดินแจกอาหารอยู่นั้น เสียงพ่อแม่ครูอาจารย์ก็ดังขึ้นลั่นศาลาเลยทีเดียว ท่ามกลางผู้คนมากมาย

"...ใครไปหัวหูพระองค์นี้หู่เดียวให้หู่หน่อยซิ หัวหูพระองค์นี้หู่เดียวดูซิจะเป็นยังไง..."

พระองค์ที่ถูกว่านั้น ยังยืนงงทำอะไรไม่ถูก ไม่เข้าใจความหมายว่า อยู่ๆทำไมจะมาหัวหูท่านหู่เดียว แล้วยังไม่รู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับตัวเอง ที่แท้พระองค์นั้นกำลังใช้มือข้างซ้ายถือหู่หม้อหู่เดียว โดยใช้มือข้างขวาถือทัพพี กำลังตักแกงใส่บาตรพระ ขณะที่ท่านกำลังยืนงงอยู่นั้น พระอีกองค์ต้องเข้ามาช่วยกู้สถานการณ์ โดยเข้าไปถือหม้อแกงแทนท่าน แต่ใช้สองมือจับหู่หม้อแกงทั้งสองหู่ แล้วเอาหม้อแกงวางกับพื้น จึงค่อยเอาทัพพีตักแกงใส่บาตร พอตักแล้ว ก็ยกหม้อแกงเดินแจกอาหารต่อไป แต่ใช้สองมือจับหู่หม้อสองหู่ เวลาจะตักใส่บาตร ก็วางหม้อแกงลงกับพื้นเสียก่อน เรื่องก็เลยยุติไป แต่พระองค์ที่โดนเทศน์ รู้สึกว่า วันนั้น ทำเอาฉันขำแทบไม่ลงเลยทีเดียว

แล้วพระองค์ที่เคยโดนเทศน์ก่อนหน้านี้ ก็เข้ามาปลอบใจ แต่จะปลอบให้สบายเบาใจ หรือจะปลอบให้เกรียคนักใจเข้าไปอีก ก็ไม่รู้ได้

"...เป็นยังไงบ้างท่าน ผมเห็นท่านวันนี้แล้ว ผมสงสารแทบขาดใจ ถึงกับยื่นเชือกทำอะไร ไม่ถูกเลยเนอะ คงฉันขำไม่ลงสินะ เห็นฉันแป็บเดียวลูกแล้ว พ่อแม่ครูอาจารย์ท่านค่ากิเลสหรืออีก ไม่ได้ค่าเราสักหน่อย ไม่เห็นจะต้องทำหน้าที่ชดชะขนาดนั้น ผมว่าท่านนี่อาราธนาเทศน์เก่งกว่าผมอีกนะ ผมยังโดนใต้ถุนศาลา ไม่ค่อยมีคนเห็นเท่าไร แต่ท่านเล่นกลางศาลาเลยเด็ดมาก ท่านนี่แน่มากจริงๆ..."

๒๐. เทศน์ระดับ“ตำนาน”

ความเป็นจอมปราชญ์ของพ่อแม่ครูอาจารย์เช่นนี้เอง ทำให้พระเณรต้องคอยระวังตัวอยู่ทุกฝีก้าว ถ้าใครมัวประมาทเดินเล่อ ทำอะไรแบบเซ่อๆซำๆไม่คิดอ่านไตร่ตรองให้รอบคอบเสียก่อน ก็มักจะ เจอเทศน์เด็ดๆ ชนิดที่ไม่คาดฝันอย่างนี้เสมอ ดังนั้น การเทศน์ของพ่อแม่ครูอาจารย์ ไม่ว่าจะเป็นการเทศน์ดำนิ ดิชม ท่านผู้ใด หรือ สั่งเสียเรื่องราวใดไว้อย่างไร ด้วยเหตุด้วยผลประการใด ก็จะกลายเป็น “ตำนาน” ฝังอยู่ในความทรงจำของพระวัดป่าบ้านตาดอย่างไม่มีวันลืมเลือน ส่วนใครจะสามารถถือเอาประโยชน์ได้มากได้น้อย ก็อยู่ที่กำลังสติปัญญาของแต่ละองค์แต่ละท่านจะพิจารณาเห็นสมควร

เทศนาธรรมของพ่อแม่ครูอาจารย์ได้กลายเป็นตำนานอันทรงคุณค่ายิ่ง เปรียบเหมือนลายแทงชีบอก ขุมทรัพย์อันประเสริฐ คือ พระนิพพาน เพื่อกุลบุตรผู้มาสุดท้ายภายหลัง จักได้ถือเป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อความ หลุดพ้น อย่างไม่มีทางจะผิดพลาดคลาดเคลื่อน

ความละเอียดลออในคำสั่งสอนของพ่อแม่ครูอาจารย์นี้ ยากที่จะหาผู้ใดเสมอเหมือนได้ในยุคปัจจุบัน ความควบคุมดูแลเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติของพระเถระเพื่อไม่ให้ผิดพลาดเสียหายนั้น พ่อแม่ครูอาจารย์ได้ทุ่มเท ความอุตสาหะพยายามอย่างเต็มกำลังความสามารถเลยทีเดียว และด้วยอุบายอันแยบยลในอันที่จะทำให้พระเถระ ตื่นตัว ตั้งอกตั้งใจประกอบความพากเพียร และจะเป็นด้วยบารมีธรรมขององค์ท่านหรืออย่างไรก็ไม่ทราบ ทำให้ใครๆก็อยากจะเข้าไปใกล้องค์ท่าน อยากที่จะทำอะไรให้ถูกใจท่าน อยากให้ท่านชื่นชม

๒๑. แรงบันดาลใจ

เป็นเรื่องแปลกแต่จริง จะว่าเป็นแรงบันดาลใจจากอะไรหรืออย่างไรไม่ทราบได้ แต่ทุกองค์จะเป็น เหมือนๆกัน พระเถระในวัดป่าบ้านตาด ถ้าได้ทำอะไรต่อหน้าพ่อแม่ครูอาจารย์ นั้นะ จิตใจมันทึบคลั่ง บอกไม่ถูก บางทีก็ดูเหมือนจะกลัว แต่บางทีก็ดูเหมือนจะกลัว ขึ้นอยู่กับว่า พ่อแม่ครูอาจารย์จะแสดงกิริยาตอบรับแบบไหน พระต้องคอยสังเกตให้ดี และทำให้ถูกธรรมท่านด้วย ถ้าทำผิดธรรมบ้าง สถานการณ์อาจพลิกผันไปในทันที บางทีเห็นท่านกำลังพูดคุยกับญาติโยมด้วยสีหน้า ยิ้มแย้มแจ่มใส แต่พอเห็นพระเถระกระทำไม่ดี หรือไม่อยู่ใน ร่องในรอยเท่านั้น ก็หันไปกราดเกรี้ยวใส่พระเถระอย่างดุเดือดเข้มข้น ทำเอาญาติโยมพระเถระตั้งรับแทบไม่ทัน

ก็อย่างที่บอกไว้แล้วก่อนหน้านี้ว่า การดูพระของพ่อแม่ครูอาจารย์มีหลายเวอร์ชันให้เลือกใช้ แล้วแต่ ท่านจะเลือกใช้เวอร์ชันไหน เพื่อให้เหมาะกับสถานการณ์ พอคุณเสร็จ ก็หันกลับไปพูดคุยกับญาติโยมเหมือนเดิม เหมือนกับไม่เคยคิดว่ากล่าวไครมาก่อนเลย ทำเอาญาติโยมตกตลิ่งพริงเพริดไปตามๆกัน

ในยามที่พระกำลังทำข้อวัตรปฏิบัติอย่างขยันขันแข็ง หรือทำอะไรที่ดีๆอยู่ ยิ่งนึกอยากให้พ่อแม่ครู อาจารย์มาเห็น ไม่ใช่ว่า พระอยากจะทำเพื่ออวดท่าน แต่มันเป็นสัญชาตญาณลึกลับภายในใจ แม้ไม่อยากจะอวด แต่มันก็อยากให้ครูบาอาจารย์ได้เห็นอยู่นั่นแหละ แต่พ่อแม่ครูอาจารย์ก็สุดยอดเอาซะจริงๆ ยิ่งอยากให้ท่าน เห็น ท่านยังไม่เหลือบตาแลดูสักที บางทีไปทำข้อวัตรอยู่ใกล้ๆท่าน ถ้าทำไม่ผิด ท่านก็วางตัวเหมือนมีท่านอยู่ องค์เดียวในโลก ไม่สนใจกับพระที่อยู่ใกล้ๆเลย

แต่เอื้อมมือทำอะไรผิด หรือคิดอะไรที่ไม่ค่อยจะดีนี่สิ เป็นส่งสายตาแวบมาทุกครั้ง ยิ่งถ้าแอบทำอยู่ ตามกุฏิ เช่น จับกลุ่มคุยกัน ก็ต้องมีบ้างนั่นแหละ ไม่นานก็มักจะเจอองค์ท่านมาเยี่ยมแบบไม่รู้ตัว เพราะพ่อแม่ ครูอาจารย์เดินตรวจวัดวันละหลายรอบ ทั้งเช้า สาย บ่าย เย็น คำ แลมบางวันมีรอบดึก พอพระเถระได้ยินเสียง ฝีเท้า หรือเสียงกระแอม หรือเห็นแสงไฟฉายเท่านั้น พระวัดป่าบ้านตาดจะสัมผัสได้เร็วมาก และรู้ด้วยสัญชาต ญาณทันทีว่า นั่น! พ่อแม่ครูอาจารย์มาแล้ว ท่านนั่นแหละ เท้าไวกว่าความคิด ต่างองค์ต่างขยับหายวับไป

ในทันที ใครมาทางไหนก็ไปทางนั้น โธ่! ก็สถานการณ์อย่างนั้น ใครจะกล้าอยู่เผชิญหน้ากับพ่อแม่ครูอาจารย์
ได้

จนบางครั้ง พ่อแม่ครูอาจารย์ ต้องได้เทศน์ปลุกปลอบใจว่า

“ การไปอยู่กับครูบาอาจารย์อย่าได้กลัวท่านจนเกินเหตุเกินผล จนถึงกับอยู่ไม่เป็นสุข ไม่เป็นอันทำ
อะไร จงกลัวในสิ่งที่ควรกลัว และจงกล้าในสิ่งที่ควรกล้า ครูบาอาจารย์จะดูว่า ก็มีขอบเขตเหตุผลแห่งอรรถ
แห่งธรรมเป็นเครื่องชี้แนะ มิใช่จะดูว่าเอาตามอำเภอใจ ดังนั้น ทุกท่านที่มาศึกษาอบรมที่นี่ ขอให้อยู่อย่าง
สบาย อยู่อย่างเป็นผาสุก จงกลัวใจของตัวเองที่คิดปรุงแต่งไปในแง่ที่ไม่ดี และสร้างพิษสร้างภัยให้กับตัวเอง ให้
มากเสียยิ่งกว่าการกลัวครูบาอาจารย์อย่างไม่มีเหตุมีผล ”

ครูบาองค์หนึ่ง ท่านอดอาหาร และพยายามเดินจงกรมตั้งแต่เช้า ไปจนได้หลายชั่วโมงทีเดียว ตอนนั้นก็
ใกล้เวลาที่พ่อแม่ครูอาจารย์จะเดินตรวจวัด ท่านก็ตั้งหน้าตั้งตาเดินจงกรมไปเรื่อยๆ จนกระทั่งเห็นคั่นน้อยปวด
เมื่อยจนทนแทบไม่ไหว ท่านก็สู้อุตสาหะฝืนทนเดินต่อไป อันที่จริง ท่านก็ตั้งใจทำความเพียรตามปกติของท่าน
นั่นแหละ ก็ไม่ได้คิดว่าจะทำเพื่ออวดครูบาอาจารย์ หรืออยากให้ท่านมาเห็น แต่มันก็เป็นอะไรที่บอกไม่ถูก
ถึงแม้ไม่ได้เจตนาอย่างนั้น แต่ส่วนลึกของหัวใจมันหากมีอยู่นั่นแหละ

ก็อุตสาหะเดินมาแต่เช้าสี่ห้าชั่วโมงแล้ว ถ้าให้พ่อแม่ครูอาจารย์ได้เห็นสักนิด ก็คงจะดีไม่น้อย เพราะใกล้
เวลาที่ท่านจะมาแล้ว เหมือนกับว่า ถ้าพ่อแม่ครูอาจารย์ได้มาเห็นแล้ว มันหากทำให้มีกำลังใจเพิ่มขึ้นอีกอีกโ
อีกขง ประมาณนั้น แต่ทว่า ก็ยังไม่มีวิธีแหวว่า พ่อแม่ครูอาจารย์จะมาสักที สุดท้ายทนไม่ไหวก็ขึ้นภูมิกคิดว่า จะ
พักผ่อนสักหน่อยก่อน พอขยับตัวลงนอนไม่ทันไร ก็ได้ยินเสียงฝีเท้าไม่ทราบว่าเป็นใครเดินมา พอได้ยินเสียง
กระแอมเท่านั้น พระองค์นั้นก็ลุกพรวดพราดขึ้นมา นั่งทันทีอย่างที่ว่าตัวเองก็ไม่คาดฝันว่า จะลุกได้รวดเร็วปานนั้น
ในใจท่านก็ร้องโอดครวญ

“โธ่! อุตสาหะเดินจงกรมอยู่ตั้งเป็นหลายชั่วโมง ก็ไม่เห็นพ่อแม่ครูอาจารย์มาสักที พอขยับจะนอน
พักผ่อนสักแป๊บหนึ่ง ท่านก็มาได้จังหวะพอดี”

อันที่จริง พระท่านจะนอนต่อไปก็ได้ ไม่มีใครบังคับให้ท่านต้องลุกขึ้นมา นั่ง และไม่มีใครบังคับให้ท่าน
เดินจงกรมอยู่ตั้งห้าหกชั่วโมง แต่อย่างที่บอก มันหากเป็นธรรมชาติเป็นเอง มาอยู่กับครูบาอาจารย์ชั้นนี้ ใครจะ
ไปยอมให้พ่อแม่ครูอาจารย์มาเห็นตัวเองกำลังนอนกรนคร่อๆอยู่ ทั้งที่ไม่ใช่เวลานอน ถึงแม้จะไม่ได้นั่งจริง แต่
ให้พ่อแม่ครูอาจารย์เห็นในท่านั่ง ก็ยังดีกว่าให้ท่านเห็นในท่านอน

๒๒. กลัวพ่อแม่ครูอาจารย์ยิ่งกว่ากลัวงู

แต่ใครๆก็สู้ครูบาองค์นี้ไม่ได้ ท่านสร้างวีรกรรมดังไปทั่ววัดเลยทีเดียวนะ ตามปกติท่านจะเป็นคนกลัวงูอย่างที่สุด ไม่เคยจับงูมาก่อนในชีวิต วันนั้นจะเป็นโชคคิของท่านหรืออย่างไร บันดาลให้ท่านเข้าไปทำข้อวัตรปิดกวาดในบริเวณกุฏิของพ่อแม่ครูอาจารย์ ทันใดนั้น ครูบาก็ได้ยินเสียงพ่อแม่ครูอาจารย์เรียกอยู่บริเวณทางจงกรม

"เฮ้ย!! พระมานี่" ท่านก็รีบวิ่งเข้าไปทันที มือก็ถือไม้ตาดติดไปด้วย พอไปถึงก็เห็นพ่อแม่ครูอาจารย์ชี้ไปที่งูตัวหนึ่งกำลังเลื้อยออกมาจากป่า "นั่นงู จับไปปล่อย"

พอได้ยินคำสั่งเท่านั้น ครูบาสิมหมคว่า ตัวเองกลัวงู หรืออาจจะกลัวพ่อแม่ครูอาจารย์มากกว่าก็ไม่ทราบได้ มือเท่านั้นไปเอง วิ่งเข้าไปเอาไม้ตาดคดที่หัวงู เอามือกำที่คองู กำจนแน่นเลยทีเดียวนะ งูมันก็เอาลำตัวพันแขนครูบาเข้าให้อีก ครูบารู้สึกขะเขยงอย่างบอกไม่ถูก รีบวิ่งมาที่โรงต้มน้ำร้อน เพื่อจะเอางูใส่ปื๊บ พร้อมกับร้องเรียกให้หมู่พวกมาช่วย พระก็เข้ามาช่วยกัน

"โห! นี่มัน งูเห่าตัวเท่าแขนเชียวนะท่าน" ครูบาพอได้ยินคำว่า "งูเห่า" ซึ่งเป็นเจ้าพ่อแห่งอสรพิษร้าย ความกลัวไม่รู้ว่า เล่นมาจากไหน บันดาลให้กำคองูแน่นเข้าไปอีก จนมันเกือบตาย มีหน้าซำมียังแข็ง ง้างออกเองไม่ได้ ต้องให้หมู่พวกที่จับงูเป็น เข้าไปช่วยแกะออกทีละนิ้ว ค่อยๆเอาลำตัวที่พันแขน หย่อนใส่ในปื๊บ แล้วค่อยเอาหัวมันใส่เข้าไป เอาผ้าหุ้มปิด เอายางในรถจักรยาน มัดผ้าปิดปื๊บเอาไว้ กว่าจะเอางูใส่ปื๊บได้ เล่นเอาครูบาเหงื่อแตกพลั๊ก หน้าซีดเผือดเลยทีเดียวนะ และอีกเช่นเคย พอบรรยากาศแห่งความหวาดเสียวผ่านไปแล้ว ก็กลายเป็นบรรยากาศแห่งความตลกขบขันเข้ามาแทน

"แห่ม! ครูบานี่สุดยอดจริงๆ ไหนว่ากลัวงู จับงูไม่เป็น วันนี้เล่นจับงูเห่าเลยนะเนี่ย ต่อไปถ้าเจองู ไม่ต้องไปตามผมไปจับให้อีกละนะ ฝีมือจับงูของผม เทียบชั้นครูบาไม่ได้แล้ว"

"นี่! ท่าน ผมไม่ได้ตั้งใจจะจับมันหรืออะไรนะ แต่พอได้ยินคำสั่งพ่อแม่ครูอาจารย์เท่านั้น ไม่รู้มันทำไปได้อย่างไร ผมก็ยังงงอยู่เนี่ย นี่ก็ตายแล้วเกิดใหม่เถอะนะ ท่าน ถ้าปกติธรรมดา จ้างผมก็ไม่กล้าไปจับมันแหละ"

๒๓. กลัวแต่จะไม่ได้อยู่

จะว่าไปแล้ว พระวัดป่าบ้านตาด ในยุคสมัยนั้น ไม่ค่อยได้พูดคุยกันนัก เวลาทำข้อวัตร เจอกันก็แค่มองหน้ากันเป็นการทักทาย หรือยิ้มให้กันบ้างเท่านั้น เพราะต่างฝ่ายต่างก็มุ่งรักษาข้อวัตรภายในของตัว นั่นคือการกำหนดสติอยู่ภายใน ไม่ให้พลั้งเผลอ ส่วนข้อวัตรภายนอก สมัยนั้น มี การปิดกวาดลานวัด เช็ดกุศลาขัดด้วย

กะลามะพร้าว การโยกน้ำ เข็นน้ำ ใส่คุ่มล้างบาตร ใส่ส้วม ล้างส้วม ท่านสามัคคีพร้อมเพรียงกันทำแบบไม่มีใครเห็นแก่ตัว เรียกว่า เอากันจนเหงื่อท่วมทุกวันเลยทีเดียว องค์หนึ่งโยกน้ำเหนื่อย อีกองค์ก็เข้าไปผลัดเปลี่ยน

“ครูบาโยกนาน เหนื่อยแล้ว ให้ผมโยกแทนบ้าง”

ก็ผลัดเปลี่ยนกันโยก ผู้ที่ไม่ได้โยกน้ำ ก็ไปช่วยกันเข็นรถน้ำไปใส่ส้วม ก็มีทั้งรถเล็กขนาดบรรจุ ๖ ปีบน้ำมันก๊าด และรถใหญ่ขนาดบรรจุ ๘ ปีบ เครื่องโยกน้ำสมัยนั้น มันก็หนักแรงไม่ใช่เล่น ถ้าจะโยกให้น้ำไหลเร็วและแรง ต้องสี่คนช่วยกันโยก คือช่วยกันจับคันโยก ทั้งหน้า หลัง ซ้าย ขวา แล้วโยกให้เป็นจังหวะพร้อมๆกัน มันก็เป็นอะไรที่น่าทึ่ง และแปลกมากไม่ใช่บ่อย ท่านองว่า มันไม่มีที่ไหนทำอย่างนี้ เล่นเอาพระวัดป่าบ้านตาดยุคนั้น แต่ละคนมัดกล้ามเนื้อขึ้นเป็นตุกๆทีเดียว ถ้าพระหนุ่มองค์ไหนไม่มีกล้ามเนื้อ ก็ไม่ใช่พระวัดป่าบ้านตาด ส่วนพระผู้เฒ่าก็ยกไว้ ท่านก็ทำข้อวัตรเบาๆบนศาลา ทำงานเบาๆไป เก็บถั่ว เก็บขาม เก็บกระโดน เช็ดถาด เช็ดช้อน เช็ดแก้ว สมัยนั้น จะมีแต่พระหนุ่มๆเป็นส่วนมาก ซึ่งพร้อมจะสู้งานหนัก ถ้าพระหนุ่มองค์ไหน หนีงานหนักแอบไปทำงานเบาๆ ไม่นานก็จะได้แต่งของออกจากวัดไป

การที่พ่อแม่ครูอาจารย์ ไม่ยอมใช้ไฟฟ้า ไม่ยอมใช้เครื่องสูบน้ำ ไม่ยอมตักก๊อกน้ำไปตามที่ต่างๆ ให้พระเณรออกแรงโยกน้ำ เข็นน้ำ ทำกันเองทั้งหมด กล่าวได้ว่า เป็นอุบายปราบกิเลสตัวจี๋เกียดจี้คร้าน ได้อย่างชาญฉลาด และเห็นผลอย่างชัดเลยทีเดียว พอเสร็จกิจวัตรทุกอย่าง เรียบร้อย แม้แต่ละองค์จะเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า แต่พอสร้งน้ำเสร็จ เดินเข้าทางจงกรม หรือนั่งสมาธิ มันช่างแสนเบาสบาย จิตใจไม่ได้วิตกวิจารณ์ หรือเป็นกังวลไปกับเรื่องแบบโลกเลย และจิตใจหมุนเข้าสู่อารมณ์แห่งธรรม และหยั่งลงสู่ความสงบเยือกเย็นได้อย่างง่ายและสบาย

จึงกล่าวได้ว่า “การทำกิจวัตรทุกประเภท หากทำด้วยความขยันหมั่นเพียร และตั้งอกตั้งใจทำจริงแล้ว จะกลายเป็นพลังหนุนให้จิตก้าวเข้าสู่ความสงบได้ง่ายและคล่องตัว ความขี้เกียดจี้คร้านในกิจวัตรทุกประเภท คือการสร้างหลุมฝังศพให้กับตัวเองดีๆนี่เอง จิตใจไม่มีทางจะเจริญรุดหน้าทางด้านจิตภาวนา มีแต่จะเสื่อมลงไปเรื่อยๆ เช่นนี้ ผู้ปฏิบัติย่อมเห็นผลได้อย่างประจักษ์ใจ”

สำหรับพระอาคันตุกะที่มาใหม่ บางองค์สู้ข้อวัตรหนักไม่ไหว ก็แต่งของออกจากวัดไป ส่วนองค์ที่มุ่งมั่นอยากจะทำพรรษาที่นี่ ก็ต้องอดทน สู้ สู้ สู้ ถ้าไม่สู้ ก็ไม่ได้อยู่ แต่ก็น่าเห็นใจ บางองค์มีความมุ่งมั่นอยากจะทำอยู่อย่างเต็มกำลัง กลัวแต่จะไม่ได้อยู่ พระเภาใช้ให้ทำอะไรเป็นทำทั้งหมด หนักเบาแก่ไหนก็สู้ไม่ยอมถอย คำว่า “พระเภา” คือ พระที่ได้จำพรรษาที่วัดป่าบ้านตาดแล้ว เรียกว่า ขึ้นทำเนียบเป็นพระวัดป่าบ้านตาดเต็มตัว ส่วนคำว่า “พระใหม่” คือพระอาคันตุกะ ที่เข้ามาใหม่ ยังไม่ได้อยู่จำพรรษา จะกี่พรรษา ก็เรียกว่า “พระใหม่”

วันนั้น ใกล้ถึงวันวิสาขบูชา เป็นช่วงที่จะคัดพระ ว่าองค์ไหนจะได้อยู่จำพรรษา หรือองค์ไหนจะได้ออกจากที่นี่ ขณะที่พระใหม่หลายองค์ กำลังเตรียมข้อนสังฆาฏิเข้ากับจีวร เพื่อห่มไปบิณฑบาต พ่อแม่ครูอาจารย์ก็

ขึ้นไปบนศาลา พอกราบพระประธานเสร็จ องค์ท่านก็เดินมาที่ระเบียบ พร้อมกับมองไปที่พระใหม่หลายองค์นั้น ด้วยสายตาคุๆ พร้อมทำหน้าขึงขัง พูดขึ้นว่า

“นี่ มาอยู่กับพอสสมควรแล้วก็ไปเสียนะ ที่นี้พระเยอะแล้ว เราจับไม่ได้แล้ว มาแออัดยัดเยียดกันเหมือนปลากระป๋องไม่ได้นะ”

ทันใดนั้น พ่อแม่ครูอาจารย์ก็ขึ้นว้ไปที่พระใหม่องค์หนึ่ง ซึ่งกำลังซ่อนสังฆาฏิเข้ากับจีวรอยู่

“ท่านองค์นี้ อยู่มานานแล้ว เมื่อไรจะไปสักที”

แล้วก็ขึ้นว้ไปที่อีกองค์หนึ่งซึ่งอยู่ไม่ไกลกันนัก และกราดนิ้วไปที่อีกหลายๆองค์

“ท่านนี้ และ เหล่านี้ เมื่อไรจะไปสักที เราจับไว้ไม่ได้นะ ใครพอมิที่ทางจะขยับขยายไปได้ ก็ให้พากันไป อย่ามาแออัดยัดเยียดกันอยู่ที่นี่ ”

พระใหม่พอเห็นเช่นนั้น ต่างองค์ต่างก็รีบห่มจีวรเร็วขึ้นอีกเท่าตัว กว่าบาตรสละพายบาตรลงจากศาลาพิบพับกันเลยทีเดียวน ฐึ่สึกใจหายใจคว่าไปตามๆกัน เมื่อมาเห็นพ่อแม่ครูอาจารย์เล่นบถนี้ ซึ่งต่างคนต่างก็ไม่เคยเห็นมาก่อน พอฉันเสร็จ ทำข้อวัตรปิดกวาดศาลาเสร็จเรียบร้อย องค์ที่ถูกรู้หน้าว่า “อยู่มานานแล้ว เมื่อไรจะไปสักที” ก็ไปปรับทุกข์กับพระเก่า

“ครูบาฯ พ่อแม่ครูอาจารย์ ชี้น้ำผม แล้วบอกว่า เมื่อไรจะไปสักที แสดงว่าท่านไล่ผมใช่หรือเปล่า? แบบนี้ ผมก็ไม่มีทางได้จำพรรษาที่นี่อีกแล้วละสิ”

“เออ! ใจเย็นๆ อันนั้น ท่านเพียงแกล้งเล่นเฉยๆ ยังไม่เอาจริงหรอก”

“หา! มีขู่เล่นด้วยหรือ? โหย! ผมเกือบหัวใจจะวายแล้วครูบา”

“ถ้าพ่อแม่ครูอาจารย์ จะให้ไปจริงๆ จะไม่เล่นบถนี้ ท่านจะให้อาจารย์ปัญญา หรืออาจารย์สุคใจไปบอกแบบดีๆ อันนี้แกล้งเฉยๆ คอยคุต่อไป”

“อือ! ค่อยยังชั่ว แล้วนี้ ครูบาว่า ผมจะได้อยู่ไหมเนี่ย?”

“อือ! ถ้าถึงวันวิสาขบูชา แล้ว ยังไม่ถูกไล่ออกไป ก็ได้อยู่ แต่ถ้าให้แน่ ก็รอถึงวันเข้าพรรษานั้นแหละ ชัวร์ ยังไม่เข้าพรรษา อะไรก็เกิดขึ้นได้ทั้งนั้น แม้ได้จำพรรษาแล้ว ทำไม่ดี ก็ยังถูกไล่ออกไปได้อีก”

พระใหม่ที่เข้ามายังวัดป่าบ้านตาด ด้วยมุ่งมั่นจะจำพรรษาที่นี่ให้ได้ ก็จะมีหัวอกแบบเดียวกันต่างเป็นทุกข์เพราะกลัวจะไม่ได้อยู่ และก็ต้องเจอกับอุปายทดสอบของพ่อแม่ครูอาจารย์ในหลายๆด้าน แต่สุดท้าย องค์ที่

หมู่พวกดูว่า ขยันขันแข็งทำข้อวัตรดี นิสัยดี เป็นได้อายุแทบทุกราย ส่วนรายที่ชอบหลบชอบหลีก ข้อวัตรหนักไม่เอา เบาก็ไม่สู้ เป็นต้องทะยอยแต่งของออกจากวัดไปที่ละองค์สององค์

กว่าจะได้จำพรรษาขึ้นทำเนียบเป็นพระวัดป่าบ้านตาดสมัยนั้น ไม่ใช่ของง่าย ๆ ต้องผ่านการพิจารณาของพ่อแม่ครูอาจารย์อย่างเดี๋ยวนั้น ไม่มีทางอื่นเลย

๒๔. ของอย่างนี้มันเป็นปัจจัยตั้ง

สมัยนั้น มีเณรองค์หนึ่งไม่ทราบว่าเป็นคนอย่างไร เข้าใจว่า ตัวเองสำเร็จแล้ว จึงพยายามจะขึ้นไปกราบเรียนพ่อแม่ครูอาจารย์ ครูบาที่เป็นเวรศาลา เห็นอาการของเณรก็รู้แล้ว พยายามที่จะช่วย

"นี่เณร ลองเล่าให้ครูบาฟังหน่อยซิ มันเป็นอย่างนี้ ไม่ต้องไปกราบเรียนพ่อแม่ครูอาจารย์ก็ได้หรอก ครูบาพอแนะนำได้อยุ่น้ำ" เณรก็พูดขึ้นว่า

"ถึงเล่าให้ครูบาฟังก็ไม่รู้เรื่องหรอก ของอย่างนี้มันเป็น ปัจจัยตั้ง"

สุดท้าย ครูบาเห็นเณรตั้งใจจะขึ้นไปกราบเรียนพ่อแม่ครูอาจารย์ให้ได้ ก็เลยปล่อย เณรก็ก้าวขึ้นกุฏิของพ่อแม่ครูอาจารย์อย่างอาหยาญ มีหน้าซำ ยังบังอาจเกาะประตูกุฏิท่าน อย่างไม่สะทกสะท้าน ทันใดนั้น เณรก็เห็นพ่อแม่ครูอาจารย์เปิดประตูออกมา เณรก็รีบกราบเรียนว่า

"พ่อแม่ครูอาจารย์ครับ ผมสำเร็จแล้วครับ"

ยังไม่ทันที่จะกราบเรียนว่าอย่างไรต่อ เสียงพ่อแม่ครูอาจารย์ก็ดังขึ้น ไม่ผิดอะไรกับบอสนีบาตฟาดลงที่ข้างหู

"เณรนี่ มันจะเป็นบ้าแล้วหรือ? หนี เดียวนี้ละ"

เท่านั้นเอง เณรก็เหมือนมีปาฏิหาริย์ กระโจนพรวดพราดลงจากกุฏิไวกว่าสายฟ้าแลบเสียอีก วิ่งหอบแฮ่กๆ ก็พอดีมาเจอครูบาซึ่งคอยสังเกตการณ์อยู่ ครูบาก็พูดขึ้นมาด้วยเณร

"เป็นอย่างนี้บ้างละเณร ของอย่างนี้มันเป็นปัจจัยตั้ง ไม่เจอกับตัวเองก็ไม่รู้หรอกเนื้อ ครูบาบอกแล้วก็ไม่เชื่อ"

อย่างไรก็ตามแต่พระเณรวัดป่าบ้านตาดเลย แม้พระเณรจากที่อื่นก็เช่นเดียวกัน ใครภาวนาเป็นอย่างไร ก็อยากจะมากกราบเรียนถวายพ่อแม่ครูอาจารย์ คล้ายๆกับอยากให้องค์ท่านรับรองหรือชมเชย ว่า ตัวเองภาวนาดีอะไรประมาณนั้น พระเวรศาลาต้องคอยกั้นกรอง และให้เข้ากราบพ่อแม่ครูอาจารย์ได้เป็นบางราย พ่อแม่ครูอาจารย์ ท่าน ก็ไม่ชมใครง่ายๆ ด้วยเหตุผลว่า

"ปากท่านหนัก ถ้าท่านชมใครแล้ว ก็มักจะเป็นผลเสียมากกว่าผลดี"

คืออาจทำให้พระองค์ที่ถูกชมหลงระเหิงได้ ยิ่งเป็นพระวัดป่าบ้านตาดด้วยแล้ว ยังมีแต่กดเอาไว้ หากองค์ไหนทำความเพียรเก่ง ภาวนาดี อย่างมากพ่อแม่ครูอาจารย์ก็มองด้วยสายตาที่ชื่นชม แต่ก็แค่ให้เห็นเพียงแวบเดียวเท่านั้น จะไม่ทำให้เห็นบ่อยๆ ซึ่งก็มากพอที่จะทำให้เกิดความอึดเข็มในการประกอบความพากความเพียร แต่ในบางองค์ท่านก็เอ่ยปากชมเป็นกรณีพิเศษ ด้วยเหตุผลทางภายในของท่านซึ่งไม่มีใครจะหยั่งทราบ และในบางรายท่านอาจต้องใช้ความรู้ทางภายในเข้าช่วยประคับประคอง เพื่อปกป้องรักษาลูกศิษย์

๒๕.เดินจงกรมสู้ฝน

ครูบาองค์หนึ่ง ท่านเดินจงกรมทางร่มสู้ฝน จนทางจงกรมและเป็นเลนเป็นโคลน พอฝนหยุดท่านเห็นพ่อแม่ครูอาจารย์เดินผ่านมา ครูบาริบล้างเท้าหลบขึ้นกุฏิแอบดูอยู่ เพราะถ้าพ่อแม่ครูอาจารย์เห็นพระเดินจงกรม ท่านจะเดินเลียงเข้าป่า นัยหนึ่งไม่ต้องการให้พระรู้ว่าท่านมาดู นัยสองไม่เป็นการรบกวนพระทำความเพียร พ่อแม่ครูอาจารย์มาหยุดดูที่ทางจงกรม ก็รู้ทันทีว่า มีพระเดินจงกรมในระหว่างที่ฝนตก เย็นวันนั้นพ่อแม่ครูอาจารย์ตั้งตารอเรียกประชุมเพื่อเทศน์อบรม และท่านก็เทศน์ให้กำลังใจว่า ฝนตกๆก็ยังมีพระเดินจงกรมอยู่ ทำให้ครูบาปลาบปลื้มใจมาก วันหนึ่ง ครูบาเกิดท้องเสียอย่างรุนแรง ตอนเช้าเดินไปบิณฑบาตเกือบไม่ไหว แต่ก็แข็งแรงไป และวันนั้นก็ช่างประหลาดเสียเหลือเกิน อยู่ๆพ่อแม่ครูอาจารย์ก็ใช้ให้พระองค์หนึ่ง เอาผลไม้ไปใส่บาตรครูบา พร้อมกับพูดว่า

"ผลไม้ช่วยแก้โรคถ่ายท้องได้นะ" ครูบาเพียงได้ยินเท่านั้น ยังไม่ทันได้ฉันทผลไม้ชิ้นนั้น โรคมันก็ทำท่าจะหายไปแล้ว"

ครูบาเล่าอีกว่า ท่านเป็นคนขี้อาย และกลัวที่จะถูกตำหนิต่อหน้าผู้คนเยอะๆ ท่านก็เลยอธิษฐานจิต หากท่านทำอะไรผิด ขอให้พ่อแม่ครูอาจารย์ อย่าดูตำหนิต่อหน้าผู้คนเลย ท่านว่าท่านอายคน ท่านรับไม่ได้ ขอให้บอกกับท่านดีๆ ก็เป็นเรื่องที่แปลกนัก ท่านทำงานใส่อาหารตักในศาลา เสียงดังพลั้งเลยทีเดียว พ่อแม่ครูอาจารย์เพียงแค่มองมา พอเห็นท่านแล้วก็เฉยๆเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น ท่านว่า ท่านไม่เคยถูกพ่อแม่ครูอาจารย์ดูตำหนิต่อหน้าญาติโยมเลย แต่ดูคำในที่เฉพาะก็มีบ้าง

เรื่องท่านองอย่างนี้มักจะปรากฏกับพระเถระแต่ละรายไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับภูมิจิตภูมิธรรมของแต่ละท่าน ผสานกับอุปนิสัยที่พ่อแม่ครูอาจารย์จะพิจารณาเห็นสมควรเป็นรายๆไป สำหรับองค์ที่ภาวนาแล้วจิตมีความเป็นไปในธรรมตามสมควรนั้น จะสัมผัสกับพ่อแม่ครูอาจารย์ ได้อย่างรวดเร็ว

๒๖.ไม่รู้อาจจะเป็นบ้าขั้นไหน?

ครูบาคณะหนึ่ง ท่านเล่าว่า ครั้งนั้น ท่านตั้งใจอดอาหารภาวนา ๑๕ วัน ในวันสุดท้าย จิตท่านเกิดความสงบอย่างประหลาด ชนิดที่ท่านก็ไม่เคยเป็นมาก่อน ท่านเล่าให้ฟังอย่างคร่าวๆว่า จิตของท่านสงบทั้งที่ยังลืมตาอยู่ ท่านเห็นจิต แยกตัวออกจากความคิดความปรุง มาเป็นกลางวางเฉยเป็นเอกเทศอยู่ ขณะที่แยกตัวจากกันนั้น เวลาคิดอะไรในใจ จะมองเห็นความคิดนั้นชัดเจน คล้ายกับว่า ความคิดเป็นอันหนึ่ง จิตผู้รู้ก็เป็นอีกอันหนึ่ง แยกเป็นคนละอันอย่างเห็นได้ชัด

ในขณะที่จิตเป็นเช่นนั้น จิตจะไม่หลงไปตามความคิดเลย ไม่ว่าจะคิดอะไรแบบไหนก็ตาม จะมองเห็นความคิด ดูราวกับว่าคล้ายเห็นด้วยตา ประหนึ่งได้ยินด้วยหู เหมือนมีเสียงคนมาพูดอยู่ท่ามกลางหน้าอก แม้มีเวทนาปรากฏ จิตก็เห็นเวทนาเป็นเพียงความรู้อันหนึ่ง ไม่ปรากฏเป็นความเจ็บความปวดใดๆ ไม่สำคัญว่า มีสติหรือไม่มีสติ จิตจะเป็นกลางวางเฉยรู้เด่นอยู่อย่างนั้น พอสมควรแล้ว จิตก็ถอนออกจากสภาพนั้น ความรู้ของจิตก็ประสานกลมกลืนกันไปกับความคิด ทำให้เกิดความรู้ความเห็นที่แตกต่างกันสองอย่าง คือ ๑.เวลาที่จิตประสานเข้ากับความคิดเป็นอย่างหนึ่ง ๒.เวลาที่จิตแยกตัวออกจากความคิดเป็นอีกอย่างหนึ่ง ครูบาเล่าว่า มันเป็นเรื่องชาติอันแปลกประหลาดอย่างที่ท่านไม่เคยเจอมาก่อน หากเป็นผู้มีสติปัญญาเบา อาจสำคัญผิดคิดปรุงแต่งเอาว่า บรรลุธรรมขั้นนั้นขั้นนี้ไปแล้วก็ได้ แล้วครูบาก็เตือนตนเองว่า

"บรรดาผู้รู้ทั้งหลาย ย่อมรู้ธรรมได้ด้วยสันทิฎฐิโก คือธรรมที่ปรากฏขึ้นเป็นสักขีพยานประจักษ์ชัดอยู่ในจิต สิ้นสงสัยในธรรมที่รับรู้ได้เห็นแล้ว ทั้งไม่มีความคิดปรุงแต่งสำคัญผิดใดๆว่าตนบรรลุธรรมขั้นนั้นขั้นนี้ เมื่อรู้ธรรม ก็คือรู้เท่าสังขารความคิดปรุงของจิต เมื่อรู้เท่าสังขารความคิดปรุงของจิต จิตก็จะไม่หลงไปตามความคิดปรุงแต่งใดๆ เมื่อจิตไม่หลงไปตามความคิดปรุงแต่งใดๆ ความคิดนั้นก็เพียงสักแต่ว่าคิด คิดแล้วก็ดับไป จะคิดหรือไม่คิด จิตก็ทรงตัวเป็นอุเบกขาวางเฉยอยู่ จะไม่ปรากฏเป็นความสำคัญผิดยึดถือในความคิดนั้นๆเลย ดังนั้น หากใครภาวนาแล้วเกิดความคิดปรุงแต่งเอาเองว่า ได้บรรลุธรรมขั้นนั้นขั้นนี้ ก็จงระวังไว้ให้ดี เดียวภาวนาแล้วไม่รู้อาจจะกลายเป็นบ้าขั้นไหน"

ครูบารู้สึกว่า จิตใจมันปลอดโปร่งเบาสบาย เวลาคิดพิจารณาธรรมใดๆ ก็มองเห็นความคิดนั้น ดูราวกับว่า คล้ายเห็นด้วยตา ประหนึ่งว่าได้ยินด้วยหู เป็นเช่นนี้เรื่อยๆ รู้สึกเพลิดเพลินในการพิจารณาธรรมยิ่งนัก พอรุ่งเช้าครูบาก็ออกไปบิณฑบาตตามปกติ เช่นที่เคยทำมา แต่ตอนขากลับจากบิณฑบาตนั้น พระเณรต้องเดินผ่านพ่อแม่ครูอาจารย์ ในช่วงใกล้ๆจะถึงประตูวัด อันนี้ก็เป็นอุบายอันชาญฉลาด ที่พ่อแม่ครูอาจารย์ คอยสอดส่องพระเณรในยามบิณฑบาตไปในตัว ถ้าหากเห็นพระหนุ่มมองค้ำไหน เดินบิณฑบาตมาช้ากว่าหมู่พวกเป็นประจำ พระองค์นั้น จงระวังตัวไว้ให้ดี บางทีก็อาจจะได้ฟังเทศน์เด็ดๆตามมา

"พระหนุ่มๆหัวเท่ากำปั้น เดินบิณฑบาตยังกะคนแก่อายุ ๘๐ มันใช้ไม่ได้นะ"

ครูบาเล่าว่า ได้เดินแข่งพ่อแม่ครูอาจารย์ตอนใกล้ๆจะถึงประตูด ในขณะที่กำลังจะแข่งท่านไปนั้น ก็ได้ยินเสียงองค์ท่านพูดขึ้นเบาๆ พอให้ครูบาได้ยิน

"พระ!! ภาวนาแล้วไม่รู้อะไรจะกลายเป็นบ้าขึ้นไหน"

พอครูบาได้ยินคำพูดพ่อแม่ครูอาจารย์เท่านั้น ท่านก็รู้สึกเอะใจทันที

"เอ! พ่อแม่ครูอาจารย์พูดกับใครหว่า" แล้วก็หันไปดูรอบๆตัว ก็ไม่เห็นมีใครอยู่เลย มีแต่ครูบาองค์เดียวหันไปดูพ่อแม่ครูอาจารย์ ก็เห็นท่านเดินอยู่ตามปกติ เหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น ครูบาเล่าว่า มันอัศจรรย์ตรงที่คำพูดที่พ่อแม่ครูอาจารย์พูดออกมานั้น มันเป็นคำพูดเดียวกับที่ท่านเตือนตัวเองเมื่อคืนยังงี้ยังงั้นเลยนี่สิ แล้วท่านก็เกิดปีติน้ำตาไหลพรากว่า

"โห! พ่อแม่ครูอาจารย์ไม่ได้ทอดทิ้งให้เราอยู่อย่างโดดเดี่ยวเดียวดายเลย เราอดอาหารทำความเพียรอย่างอุกฤษฏ์มาตลอด ๑๕ วัน ทั้งเดินจงกรมหนัก ทั้งนั่งสมาธินาน ล้วนอยู่ในสายตาของพ่อแม่ครูอาจารย์มาตลอด ก็คำพูดเมื่อสักครู่นี้ของท่านยอมเป็นสักขีพยานได้เป็นอย่างดี มันน่าอัศจรรย์ใจยิ่งนัก นี่แหละหนา!!! การได้อยู่กับครูบาอาจารย์ที่ท่านเป็นนักปราชญ์แท้ๆ ก็เป็นอย่างนี้เอง"

ครูบาบอกว่า "มันเกิดกำลังใจฮึกเหิมขึ้นปานจะเหาะจะบินเอาเลยทีเดียว"

การที่พ่อแม่ครูอาจารย์ใช้ความรู้ภายในของท่านแสดงออกต่อพระเนตรเป็นการเฉพาะราย ในบางครั้งบางคราวอย่างนี้แล มันทำให้พระเนตรต้องตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา ในรายที่กำลังภาวนาดีๆ ก็เป็นเหตุให้แรงความเพียรแบบหามรุ่งหามค่ำเลยทีเดียว จะว่าไป คำพูดของพ่อแม่ครูอาจารย์ ก็เป็นเหมือนกับยาชูกำลังดีๆนี่เอง ส่วนรายที่จีเกียจจีคร้าน ก็ไม่กล้านั่งนอนใจ ต้องได้ขยันทำความเพียรบ้างเป็นพักๆไป เพราะกลัวถูกขับออกจากวัดนั่นเอง

๒๗. เรื่องของพระปาฏิโมกข์

ครูบาองค์หนึ่ง ท่านสวดปาฏิโมกข์เก่งมาก สำเนียงเสียงสวดไพเราะ มีจังหวะจะโคน อักขระฐานกรณ์ก็ชัดเจน เสียงสวดชัดถ้อยชัดคำ เรียกว่า "อะ" เป็น "อะ", "อิ" เป็น "อิ", "อุ" เป็น "อุ", "อา" เป็น "อา" ทุกคำเลยทีเดียว สระเสียงสั้น เสียงยาว เสียงหนัก เสียงเบา ไม่มีผิดมีเพี้ยนแม้แต่นิดเดียว ความคล่องแคล่วรวดเร็วก็อยู่ในระดับสุดยอด คือ สวดตั้งแต่ต้นจนจบ ไม่มีผิดแม้แต่สักตัวเดียว ไม่คิดไม่ขัดไหลลื่นไปตลอด และก็ไม่ใช่แค่ครั้งเดียว จนหมู่พวกขอมยกให้เป็นหนึ่งในพระปาฏิโมกข์ชั้นเซียน ถ้ามีการจัดอันดับพระปาฏิโมกข์ เข้าใจว่า ต้องติดอยู่ในอันดับต้นๆอย่างไม่ต้องสงสัย ครั้งนั้นก็เป็นการที่ครูบาองค์นี้ต้องขึ้นสวด ท่านก็อดอาหารฝึกซ้อมปาฏิโมกข์อยู่ถึง ๑๓ วันเต็มๆ

ก็เป็นที่รู้กันในหมู่พระปาฏิโมกข์สมัยนั้น ถ้าเตรียมตัวไม่พร้อม ก็ไม่มีใครกล้าขึ้นสวด เพราะพ่อแม่ครูอาจารย์ลงฟังปาฏิโมกข์ด้วยทุกครั้ง และท่านก็จริงจังกับเรื่องสวดปาฏิโมกข์เป็นอย่างมาก ถึงวาระของใครต้องเตรียมตัวให้พร้อม พ่อแม่ครูอาจารย์ ย้ำหนักย้ำหนาว่า

"การสวดปาฏิโมกข์ คือ การแสดงพระวินัยแทนองค์พระศาสดา จะมาทำเล่นๆ ไม่ได้เป็นอันขาด"

๒๘.อย่ามาเรียนปาฏิโมกข์บนธรรมาสน์

ดังนั้น ถ้าใครขึ้นมาสวดปาฏิโมกข์แบบผิดๆ พลาดๆ สวดติดๆ ขัดๆ ต้องคอยบอกคอยตักกันไปตลอดแบบมานั่งเรียนปาฏิโมกข์อยู่บนธรรมาสน์ มีหวัง เป็นได้ถูกเข่นตกธรรมาสน์อย่างแน่นอน พระที่สวดปาฏิโมกข์ได้ ดูเหมือนที่วัดป่าบ้านตาดสมัยนั้น จะมีจำนวนเยอะมากกว่าทุกที่ เพราะมีจำนวนเกินสิบองค์ขึ้นไป ซึ่งหาได้ไม่่ง่ายนัก แต่องค์ที่จะบรรจุเข้าวาระขึ้นธรรมาสน์สวดปาฏิโมกข์ที่วัดป่าบ้านตาดได้ มีอยู่ไม่กี่องค์ คือต้องไปสวดให้ท่านอาจารย์สุคติฟังก่อน ถ้าท่านเห็นว่าสวดใช้ได้ ก็จะอนุญาตให้ขึ้นธรรมาสน์ได้ ทั้งนี้ ก็เพื่อป้องกันไม่ให้ไปสวดผิดต่อหน้าพ่อแม่ครูอาจารย์นั่นเอง ซึ่งอาจจะโดนเข่นแบบไหนไม่มีใครรู้ได้ และไม่มีใครอยากลอง

ในคืนวันจะสวดปาฏิโมกข์ คุรูกาถือฐิฐานจิต ตอนประมาณ ๔ ทุ่ม

"เกล้ากระผม ขออาราธนาพ่อแม่ครูอาจารย์เมตตาตกลงฟังปาฏิโมกข์ด้วยเถิดครับ กระผมอดอาหารมา ๑๓ วัน ฝึกซ้อมปาฏิโมกข์อย่างสุดความสามารถแล้ว หากจะมีข้อบกพร่องหรือผิดพลาดประการใด ขอพ่อแม่ครูอาจารย์โปรดเมตตาแนะนำสั่งสอน เเกล้ากระผมไม่ต้องการเห็นตัวเองสวดปาฏิโมกข์ผิดพลาดแม้แต่เพียงนิดเดียว"

คุรูกาเล่าว่า ในช่วงนั้น พ่อแม่ครูอาจารย์สุขภาพธาตุขันธ์ไม่เอื้ออำนวย ไม่ได้ลงฟังปาฏิโมกข์มาหลายปีภัยแล้ว ครั้งนี้ คุรูกาตั้งใจจะสวดปาฏิโมกข์ถวายพ่อแม่ครูอาจารย์อย่างสุดกำลังความสามารถเลยทีเดียว

แต่คุรูกาหารู้ไม่ว่า ก่อนหน้าที่คุรูกาจะอธิษฐานจิตนั้น ตอนประมาณสัก ๑ ทุ่ม พ่อแม่ครูอาจารย์ได้มาสั่งพระเวรศาลาไว้แล้วว่า ธาตุขันธ์ไม่ค่อยสบาย ฟรุ้งนึ่งจะไม่ได้ลงมาฟังปาฏิโมกข์ หมู่พวกไม่ต้องรอ ถึงเวลาที่ให้ทำอุโบสถได้เลย ปกติ เมื่อถึงวันปาฏิโมกข์ พระทุกองค์ก็จะไปพร้อมกันที่ศาลา ประมาณ ติ ๔ ปลงอาบัติเรียบร้อย นั่งทำความสงบใจรอเวลา เมื่อใกล้เวลาก็จะทำวัตรเช้าๆ กะเวลาที่จะเริ่มต้นสวดปาฏิโมกข์ ว่า เมื่อสวดจบ ก็ให้ได้อรุณพอดี ไม่ให้จบก่อนได้อรุณ หรือหลังอรุณเกินไป

วันนั้นคุรูกามาถึงศาลา มองไปที่อาสนะของพ่อแม่ครูอาจารย์ ซึ่งปกติทุกครั้งจะมีการจัดเตรียมอาสนะพร้อมไว้ แต่วันนั้นมีแต่ความว่างเปล่า ไม่ได้จัดเตรียมอะไรไว้เลย คุรูการู้สึกผิดปกติ ก็จึงเดินไปถามพระเวรศาลา จึงได้ทราบว่ พ่อแม่ครูอาจารย์มาสั่งไว้ตั้งแต่ตอนหัวค่ำแล้วว่า จะไม่ลง คุรูกาเล่าว่า ท่านรู้สึกใจแป้ว

ในทันทีเลย เพราะเตรียมตัวมาอย่างดี หวังจะสวดถวายพ่อแม่ครูอาจารย์อย่างเต็มที่ แต่แล้วก็ต้องทำใจ พอถึงเวลาก็กราบขอโอกาส หลวงปู่ลี กุศลธโร ซึ่งเป็นประธานสงฆ์ในขณะนั้น มีท่านอาจารย์ปัญญา ปัญญาวัฒน์ เป็นรองประธาน ขึ้นธรรมาส์สวดปาฏิโมกข์ ครุบาคิดในใจว่า

"เอาเถิด ถึงพ่อแม่ครูอาจารย์ไม่ได้ลงฟังปาฏิโมกข์ เราก็จงทำหน้าที่ของตัวเองไปให้ดีที่สุด"

จากนั้นก็หลับตาสำรวมจิต เริ่มต้นสวดบุพพกิจไปเรื่อยๆอย่างช้าๆจนจบ ปาราชิกข้อที่ ๑ ทันใดนั้นก็ได้ยินเสียงหมู่คณะพูดขึ้นเบาๆว่า

“หยุดก่อนๆ พ่อแม่ครูอาจารย์มา”

พระหลายองค์ก็ลุกพื้บพื้บ องค์หนึ่งจัดเตรียมอาสนะ องค์หนึ่งเตรียมกระโถน แก้วน้ำ กาน้ำ พ่อแม่ครูอาจารย์มาถึง ก็กราบพระประธาน และก็ปลงอาบัติทุกกฏตัวเอง เสร็จแล้วก็มานั่งที่อาสนะ ครุบาล่าว่า ท่านดีใจจนน้ำตาไหล ต้องรีบแอบเช็ดน้ำตา ไม่ต้องการให้หมู่คณะเห็น ขณะนั้นครุบาลก็ทำอะไรไม่ถูก มันตื้นตันมันปลื้มปีติอยู่ในใจ ได้แต่นั่งนิ่งเฉยอยู่ ก็ได้ยินเสียงพ่อแม่ครูอาจารย์พูดขึ้นว่า

"อ้าว ก็สวดต่อไปสิ เราก็ไม่ได้ทำผิดวินัยอะไรนี่ ภิกษุผู้มาทีหลัง หากมีจำนวนน้อยกว่าสงฆ์ที่ประชุมกันอยู่ ก็ให้ฟังส่วนที่เหลือต่อไป หากมีจำนวนมากกว่า ก็เริ่มต้นสวดใหม่ พระวินัยก็บัญญัติไว้แล้วนี่"

พอได้ยินเช่นนั้น ครุบาลก็เริ่มตั้งสติสำรวมจิต เริ่มสวดปาราชิกข้อที่ ๒ ต่อไปทันที ครั้งนั้น ท่านก็สวดปาฏิโมกข์ ตั้งแต่ต้นจนจบแบบฉายรวดเดียว ไม่มีผิดแม้แต่สักคำ พ่อแม่ครูอาจารย์ก็นั่งนิ่งฟังจนจบ ไม่พูดอะไรเลย เรียกว่า ถ้าสวดปาฏิโมกข์ต่อหน้าพ่อแม่ครูอาจารย์ได้โดยไม่ถูกติถูกตึง ก็ถือว่าเก่งแล้ว

วันนั้น หมู่คณะต่างพากันงุนงงกันไปตามๆกัน ว่าเกิดอะไรขึ้น เพราะตามปกติ หากพ่อแม่ครูอาจารย์ได้สั่งเสียอะไรอย่างเป็นมั่นเป็นเหมาะเช่นนี้ ไม่มีทางเสียเลย ที่จะพลิกผันแปรเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นไปได้ ไม่เคยมีตั้งแต่ตั้งวัดป่าบ้านตาดมาทีเดียว เพิ่งจะมีคราวนี้นี่เอง ครุบาลก็ได้แต่ยิ้มอยู่คนเดียวภายในใจ ไม่ปริปากบอกใครสักคำ ได้แต่สำนึกในพระคุณของพ่อแม่ครูอาจารย์อยู่ภายในใจว่า

"พ่อแม่ครูอาจารย์ นี้ ท่านมีเมตตาต่อศิษย์อย่างไม่มีที่เปรียบประมาณจริงๆ แม้ชาตุนันท์ไม่เอื้ออำนวย ท่านก็ยังฝืนชาตุนันท์มาให้กำลังใจแก่ศิษย์ เพราะเห็นแก่ความตั้งใจอันดีงามของศิษย์นั่นเอง"

นี่แหละ พ่อแม่ครูอาจารย์ ที่อยู่ในดวงใจของปวงศิษย์ทุกคน เมื่อเป็นเช่นนี้ ใครเล่าจะไม่รัก ใครเล่าจะไม่เคารพ แม้ท่านจะดูดำไว้กล่าวเผ็ดร้อนขนาดไหนก็ตาม ลูกศิษย์ทุกคนก็ซาบซึ้งอยู่ในหัวใจว่า

"นั่นคือ กระแสแห่งเมตตาธรรมที่หล่อไหลออกมาจากดวงจิตอันบริสุทธิ์ของพ่อแม่ครูอาจารย์ ด้วยความรักและเมตตา มุ่งหวังอยากให้ศิษย์เป็นคนดี นั่นเอง"

๒๙. ก็พูดเท่านั้นแหละ!!

ครูบองค์หนึ่งท่านคิดจะกราบลาพ่อแม่ครูอาจารย์ไปเที่ยววิเวก พอได้โอกาส ท่านก็ครองผ้าขึ้น ไปบนกุฎิ เพื่อกราบลาพ่อแม่ครูอาจารย์ แต่ก่อนหน้านั้น ครูบาได้อธิษฐานจิตว่า

"ถ้ากระผมไปแล้วจะเกิดความเจริญในธรรมในวินัย ขอให้พ่อแม่ครูอาจารย์ได้โปรดพูดอะไรมากกว่าคำพูดที่ว่า "ไปก็ไปสิ" ที่อธิษฐานดังนั้น เนื่องจาก ก่อนหน้านั้น มีพระหลายองค์ไปกราบลาพ่อแม่ครูอาจารย์ เพื่อไปเที่ยววิเวก พ่อแม่ครูอาจารย์ก็พูดแค่คำเดียวว่า "ไปก็ไปสิ" พอครูบาขึ้นไปบนกุฎิก็กราบเรียนพ่อแม่ครูอาจารย์ว่า

"ขอโอกาส พ่อแม่ครูอาจารย์ครับ กระผมจะขออนุญาตกราบลาพ่อแม่ครูอาจารย์ไปเที่ยววิเวกครับผม" พ่อแม่ครูอาจารย์นั่งอยู่ตรงชานพัก เยกหน้ามองดูครูบาแวบหนึ่ง ก็พูดขึ้นว่า

"ไปก็ไปสิ" จริงดังที่คาดไว้ แล้วท่านก็ลุกเดินเข้าไปในห้อง พร้อมกับปิดประตูห้อง แต่ก่อนที่ประตูจะปิด ท่านก็เปิดประตูไข้มออกมาอีก พร้อมกับพูดขึ้นมาขึ้นอีกประโยคหนึ่งว่า

"ก็พูดเท่านั้นแหละ" จากนั้นก็ปิดประตูเงียบสนิท ครูบาได้ยินดังนั้น ก็รู้สึกขบขัน และปลาบปลืมปิติยินดี อยู่ภายในใจ ถึงกับเดินตัวเบาจากกุฎิเลยทีเดียว

นี่แหละ ความเป็นจอมปราชญ์ของพ่อแม่ครูอาจารย์ สดุดีตลอดแหลมคม รู้ทั้งภายนอก รู้ทั้งภายใน เต็มเปี่ยมด้วยกระแสแห่งเมตตาธรรม แม้ในการทำข้อวัตรหยาบทางภายนอก หากผิดพลาดเพียงเล็กน้อย พ่อแม่ครูอาจารย์ก็ไม่ยอมปล่อยปละละเลยให้เกิดความเสียหายแก่ศิษย์

๓๐. กระโถนเล็ก กระโถนใหญ่

ครั้งหนึ่ง ขณะที่พ่อแม่ครูอาจารย์ จะนั่งรถออกไปทำธุระข้างนอก ก็ใช้ให้พระเวรศาลา ไปเอากระโถนเล็กมาให้ พระก็ไปหยิบกระโถนผิด เอาเป็นกระโถนใหญ่มา จะด้วยความรีบร้อนไม่ทันคิดให้รอบคอบว่าท่านสั่งอย่างไร หรืออาจคิดว่า กระโถนอะไรก็ใช้ได้เหมือนกัน หรือเพราะไม่รู้ขนาดของกระโถน จึงไม่ใส่ใจทำตามที่ท่านบอก

อันที่จริงกระโถนแต่ละขนาดย่อมใช้ในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน กระโถนใหญ่ไว้ใช้สำหรับรองรับเศษอาหารในเวลาฉันอาหาร กระโถนกลางใช้สำหรับ บ้วนปาก ล้างฟัน และ บ้วนน้ำหมาก ตอนฉันหมาก ส่วนกระโถนเล็กใช้เวลามีธุระต้องนั่งรถไปข้างนอก พระองค์นั้นก็หยิบกระโถนผิดมา มีหน้าซำ้ ตอนปิดประตูรถถวายท่าน ก็ยังปิดๆเปิดๆสองทีสามทีกว่าจะถือคประตูได้ พ่อแม่ครูอาจารย์ จึงต้องได้ทั้งคู่ ทั้งปลอบ

"ท่านองค์นี้มันยัง ใจกัน บอกให้ไปเอากระ โถนเล็ก ก็ไปเอากระ โถนใหญ่มา ปิดประตูก็ปิดตั้งสองที สามที ยังปิดไม่เข้า ทำไมจะเชื่อซ่าเอานักหนา การทำข้อวัตรปฏิบัติครูบาอาจารย์ มันต้องได้ศึกษาคิดอ่านให้ รอบคอบถึงหน้าที่การงานที่เกี่ยวข้องในทุกด้าน ที่ตนเองต้องกระทำ เพื่อปฏิบัติหน้าที่นั้นๆ ให้เหมาะสม และถูก กับอรรถาธิบายของครูบาอาจารย์ ไม่ใช่ทำไปแบบไม่รู้เรื่องรู้ราว ไม่ใช่ความคิดความอ่าน อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความบกพร่องทางด้านสติปัญญา ขาดความเอาใจใส่ในกิจการงานที่ควร ย่อมไม่สมควรแก่นักปฏิบัติ ผู้มุ่งหวัง ความหลุดพ้น"

๓๑.ครูบาหุทิพย์

ครูบาอีกองค์หนึ่ง ท่านภavanaแล้วเกิดสำคัญผิดว่า ตัวเองมีหุทิพย์ขึ้นมา เพราะ ได้ยินเสียงลึกลับอะไร ต่างๆมากมาย ครั้งหนึ่ง ท่านได้ยินเสียงนกร้อง แล้วท่านก็เข้าใจเอาเองว่า นกมันบอกว่า ฝนกำลังจะตกแล้ว ท่าน ก็รีบไปเก็บถ้วยเก็บจานชาม ที่ตากแดดเอาไว้ พอเก็บเสร็จไม่นาน ฝนก็ตกลงมาจริงๆ ยิ่งทำให้ท่านหลงเชื่อเสียงที่ ได้ยิน นักเข้าไปอีก ปรีกษาครูบาองค์ไหน ก็ไม่เป็นที่ลงใจ สุดท้ายก็เลยต้องเข้าหาพ่อแม่ครูอาจารย์ พอก้าวเท้า ขึ้นบันไดกุฏิ ครูบาเห็นพ่อแม่ครูอาจารย์ อยู่ข้างบนจึงมองดูท่านด้วยแววตาๆ ก็ชักไม่ค่อยจะกล้าขึ้น จึงเอามือ ชี้มาที่หูของตัวเอง แล้วพูดขึ้นว่า

"พ่อแม่ครูอาจารย์ครับ หุผม..." ยังไม่ทันจะพูดอะไรต่อไป พ่อแม่ครูอาจารย์ก็ขานบเข้าให้ว่า

"ท่านนี่...ระวังจะเป็นบ้านะ" ครูบาพอได้ยินดังนั้น ก็หันหลังลงจากกุฏิเปิดแนบไปเลย ตอนหลังพ่อแม่ ครูอาจารย์ก็เมตตา เทศน์สอนให้บริกรรมพุทโธดีๆ และอย่าไปยุ่งกับเสียงที่ได้ยิน เรื่องหุทิพย์ก็เลยจืดจาง หายไป

๓๒.อัจฉริยภาพแห่งพ่อแม่ครูอาจารย์

ตลอดระยะเวลากว่า ๖๐ ปี ที่พ่อแม่ครูอาจารย์ได้เมตตาให้การอบรมสั่งสอนศิษย์นั้น คำเทศน์ของพ่อแม่ ครูอาจารย์ ได้กลายเป็นอมตธรรมอันล้ำค่า ไม่มีสมบัติใดๆ ในโลกจะมีคุณค่ายิ่งไปกว่า ตลอดจนอุบายธรรมอัน ยอดเยี่ยม ที่พ่อแม่ครูอาจารย์ ได้เมตตาแสดงต่อศิษย์ ได้ทำการจดจารึกไว้แล้ว ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อความ เป็นอมตะ และอำนวยความสะดวกแก่โลกไปตราบนานแสนนาน และส่วนที่ฝังอยู่ในความทรงจำของศิษย์อย่างไม่ มีวันลืมก็คือ ข้อวัตรปฏิบัติทาในพ่อแม่ครูอาจารย์ นี้ ที่ศิษย์พึงปวงจักพยายามประพฤติปฏิบัติ และเจริญรอยตามพ่อแม่ ครูอาจารย์ไปจนสุดความสามารถเท่าที่ความเพียรแห่งสัตว์บุรุษจะพึงกระทำได้

ที่แสดงมาทั้งหมดนี้ คือ ข้อวัตรปฏิบัติทาในพ่อแม่ครูอาจารย์ อันเป็นส่วนละเอียดทางภายใน ที่พ่อแม่ครู อาจารย์ได้เมตตาอบรมสั่งสอนศิษย์แต่ละราย ตลอดจนอุบายธรรมอันชาญฉลาดที่ทุ่มเทให้กับศิษย์นั้น ย่อมแสดง ให้เห็นถึงอัจฉริยภาพ ที่ยากจะหาผู้ใดเสมอเหมือน

๓๓. วัตรปฏิบัติของพระเณร

ส่วนข้อวัตรปฏิบัติ อันเป็นส่วนหยาบทางภายนอก ได้แก่ กิจวัตร ข้อวัตร และชุดงควัตรต่างๆ ที่เป็นแนวทางปฏิบัติ อันเปรียบเหมือนเป็นรอยเท้าของพ่อแม่ครูอาจารย์นั้น จักได้รวบรวมนำมาแสดงพอเป็นสังเขป ดังนี้ แต่ต้องขอทำความเข้าใจก่อนว่า ยุคนั้น เป็นยุคที่ศาลายังเป็นชั้นเดียว ใต้ถุนยังเป็นดินอยู่ ยังไม่ถูกยกเป็น ๒ ชั้น เหมือนเช่นทุกวันนี้

๑. ในตอนเช้า พระเณรแต่ละองค์ที่จะลงฉัน จะออกไปที่ศาลาก่อน ใต้ถุน (ถ้าไม่ฉัน ก็ไม่ต้องไป) เวลาที่ถือว่าใต้ถุน ก็คือ เวลาที่สังเกตเห็นใบไม้เป็นสีเขียวอ่อน เขียวแก่ ชัดเจน เพื่อให้ทันทำข้อวัตรปิดกวาดเช็ดดูบนศาลา ถ้าใครไปสายไม่ทันหมู่เพื่อนทำข้อวัตร วันนั้นท่านจะงดฉัน และที่ศาลา พระเณรศาลาจะจุดเทียนไว้สองสามเล่มพอให้มองเห็นกัน และจะปูอาสนะ จัดกระโถนเตรียมไว้

๒. เมื่อไปถึงศาลา ก็ให้ไปที่อาสนะอันควรแก่อายุพรรษาของตน คาดเตาไปก่อน แล้วปูผ้าสีทนะ วางบาตร ขาบาตร บนผ้าสีทนะ จะไม่วางบาตรบนขาบาตร เพื่อป้องกันบาตรตกจากขาบาตร อันจะเป็นการประทุษร้ายบาตร แล้ววางกาน้ำ แก้วน้ำ กระโถน ไว้ทางด้านซ้าย พระเณรต้มน้ำร้อนจะทำหน้าที่เค็่นอาสนะ จัดเรียงลำดับตามอาวุโส ภัณฑ ทิหลัง พร้อมทั้งคว่ำ มีพระมาฉันก็องค์ อดอาหารก็องค์ สำหรับพระที่อดอาหาร จะทำบัญชีรายชื่อเอาไว้ที่โรงต้มน้ำร้อน ว่าใครอดมากี่วันแล้ว เพื่อมิของฉันตอนบ่ายแจก ก็จะได้แจกจากองค์ที่อดหลายวันก่อน และอีกอย่าง พ่อแม่ครูอาจารย์จะมาดูด้วย ว่าวันนี้มีพระอดอาหารก็องค์ และใครอดมาก อดน้อยอย่างไร ซึ่งอันนี้ก็เป็นที่เหตุให้มีเรื่องขบขันเกิดขึ้น

คือ พระอดอาหาร กับ พระเณรต้มน้ำร้อน กำลังเถียงกันอูตุลุด พระอดอาหารบอกว่า อดมาได้ ๑๒ วันแล้ว แต่พระเณรต้มน้ำร้อนเพิ่งนับได้ ๑๐ วัน ก็เลยเถียงกันไม่ยอมลง

"นี่ ครูบาจะอดอาหารเอาไว้วัน หรือจะอดเอาความเพียร"

"ผมเอาทั้งสองอย่างนั่นแหละ แต่จะเอาความจริงด้วย ที่ครูบาเขียนให้ผมมันไม่จริง" พอแก้ให้เป็น ๑๒ วันเสีย เรื่องก็เลยจบไป

๓. พอวางบาตรเสร็จแล้ว ก็ไปกราบพระประธาน การกราบพระประธาน พ่อแม่ครูอาจารย์ จะกราบพระทั้งหมด ๗ ครั้ง คือ ๑ กราบพระพุทธ ๒ กราบพระธรรม ๓ กราบพระสงฆ์ ๔ กราบหลวงปู่เสาร์ กนตสีโล ๕ กราบหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ๖ กราบสมเด็จพระสังฆราชกรมหลวงวชิรญาณวงศ์ (จีน นพวงศ์) ๗ กราบพระธรรมเจดีย์ (จูม พันธุโล) พระอุปัชฌาย์ ๘ กราบพ่อแม่ครูอาจารย์ พระวัดป่าบ้านตาดทุกองค์ พร้อมใจกันกราบ

๔. จากนั้น เตรียมกะลามะพร้าวให้พร้อมไว้ คนละสองกะลา ระหว่างนี้ ถ้ายังไม่ได้อรุณ ให้รักษาผ้าครองไว้ด้วย นั่งรอเวลา ณ ที่ใดที่หนึ่ง ทำความสงบใจ หรืออาจไปช่วยเซ็ดลาด ถ้วย ชาม ช้อน ทัพพี เตรียมไว้ใช้ในเวลาแจกอาหาร ซึ่งปกติจะมีพระผู้เฒ่าคอยรับผิดชอบอยู่ ในระหว่างที่อยู่บนศาลา พระจะไม่คุยกัน ถ้าจำเป็นต้องพูดกัน จะพูดกันแบบเบาที่สุด เกือบจะเป็นเสียงกระซิบ พอได้อรุณปล่อยผ้าครองได้ เสียงกะลามะพร้าววดกับพื้นศาลา ก็ดังกระหึ่มไปทั่วทุกทิศทุกทาง

๕. พอจัดดูศาลาเสร็จ บางองค์ก็หิบบ้างไม่กวาดมากกวาดพื้น การกวาด ก็กวาดตั้งแต่ระดับบนลงมาหาระดับล่าง เป็นทอดๆ ไป เพราะพื้นศาลามียกระดืบ ถ้าพระใหม่ คือ พระอาคันตุกะที่เพิ่งเข้ามาอยู่ใหม่ ไม่ทันได้สังเกต เห็นเขากวาด ก็กวาดมั่ง ก็มักกวาดสะเปะสะปะไม่ดูตาม้าตาเรือ ก็ไปกวาดพื้นระดับล่างก่อน ก็อาจถูกหมู่คณะเดือนบ้างแบบเบาๆ

บางองค์ก็หิบบ้างเข้ามาปู การปูเสื่อก็ต้องรู้ตำแหน่งที่ควรปู และชนิดของเสื่อที่จะปู ณ ตำแหน่งนั้นๆ และต้องรู้ด้วยว่า เสื่อที่ปูด้านไหนควรอยู่บน ด้านไหนควรอยู่ล่าง พอปูเสื่อแล้ว ก็เอากระโถน แก้วน้ำ ขวดน้ำ กระดาษชำระ ไปวางไว้เป็นจุดๆ สำหรับให้ญาติโยมที่มาทำบุญ นั่งรับประทานอาหาร จุดที่จะวาง ก็ต้องดูตำแหน่งที่เหมาะสมด้วย ไม่ให้เกะกะขวางทาง เช่น แอบตามข้างต้นเสา เพื่อป้องกันคนซุ่มซำมเดินมาเตะถูกได้

๖. พอปูเสื่อ จัดอาสนะเสร็จหมดแล้ว หากยังไม่ได้เวลาบิณฑบาต ต่างองค์ก็จะเอาไม้คานไปกวาดใบไม้ บริเวณรอบๆศาลา และ ทางเข้าวัด บางองค์ก็เอาที่ตักขยะมากวาดกันบูหรี เก็บเศษกระดาษเล็กๆน้อยๆที่ทิ้งอยู่ตามที่ต่างๆไปทิ้ง บางองค์ก็ไปตรวจความเรียบร้อยตามห้องน้ำต่างๆ อีกครั้งหนึ่ง ระหว่างนี้พระเวรต้มน้ำร้อนก็จะจัดเรียงอาสนะเสียใหม่ตามลำดับพรรษา และรับประเคนบาตรของพระทุกองค์ รวมทั้ง ถาด ถ้วย ชาม ช้อน ทัพพี เพื่อเตรียมพร้อมไว้ใช้ในเวลาแจกอาหาร

สำหรับบาตรนั้น หากไปอยู่ในที่ที่ไม่มีผู้ประเคนบาตรให้ ให้เอาน้ำเทลงในบาตรแล้วกรอกกล้วยบาตรเพื่อล้างเศษผงออกจากบาตร แล้วเทน้ำทิ้งไป เหย้าให้สะอาดแล้ว ไม่ต้องเอาผ้าลงไปเช็ดอีก จึงค่อยไปบิณฑบาตสำหรับแก้วน้ำ หากไม่ได้รับประเคน ก็ต้องเอาน้ำเทใส่แก้วกรอกกล้วยให้ทั่วแล้วเททิ้งไป เพื่อล้างฝุ่นออกจากแก้ว ทำเช่นเดียวกับบาตร

๗. พอได้เวลาบิณฑบาต ถ้าสังเกตเห็นว่า ฝนไม่ตก ให้ช้อนผ้าสังฆาฏิเข้ากับจีวร ถ้าฝนจะตกก็ไม่ต้องช้อน นุ่งสบงฉันทช้อนกับผ้าอาบน้ำ เพื่อป้องกันมิให้ผ้าสบงต้องเปื้อนเหงื่อ ห่มจีวรช้อนสังฆาฏิเป็นปริมณฑล สะพายบาตรที่ไหล่ซ้ายไปก่อน ยังไม่เอาบาตรเข้าในจีวร ทะยอยกันเดินออกจากวัดไป การบิณฑบาตมีสองสายให้เฉลี่ยกันไปให้ใกล้เคียงกัน อย่าให้หนักที่สายใดสายหนึ่ง พอถึงหมู่บ้านจึงเอาบาตรเข้าในจีวร สะพายบาตรที่ไหล่ขวา เดินบิณฑบาตไปตามแถว เดินให้ทันหัวแถว ทั้งระยะห่างพองาม ไม่คุยกันในระหว่างภิกขาจาร บิณฑบาต ขากลับจากบิณฑบาต ทุกองค์ก่อนข้างจะเดินเร็ว เพราะต่างองค์ต่างต้องรีบกลับไปเพื่อให้ทันทำข้อ

วัดที่เกี่ยวข้องกับพ่อแม่ครูอาจารย์ เฉพาะพระที่ถือธุดงค์วัตร ข้อที่ไม่รับอาหารที่นำมาภายหลัง จะรับบิณฑบาต หนึ่งวัดอีกครึ่งหนึ่ง ส่วนองค์ที่ไม่ได้ถือธุดงค์ข้อนี้ ก็จะเดินเข้าในวัดไปเลย เพราะสมัยนั้นไม่มีญาติโยมรอใส่บาตรมากมายเหมือนสมัยปัจจุบันนี้

๘. การจัดอาหาร ก็จะมีพระทำหน้าที่รับประเคนอาหาร พระผู้รับประเคนต้องได้รับการฝึกมาเป็นการเฉพาะ จะส้อมสั้ส้อมห้ำไปรับประเคนไม่ได้ เพราะจะต้องรู้ว่า จะรับประเคนให้ถูกวินัยอย่างไร และควรรับประเคนอะไรก่อนหรือหลัง และอะไรถูกกับธาตุขันธ์พ่อแม่ครูอาจารย์ ปกติก็จะมีผู้ทำหน้าที่รับประเคน คอยสับเปลี่ยนกันองค์หนึ่งหรือสององค์ และต้องคอยสังเกตของที่รับประเคนด้วย หากเป็นพืชที่ยังงอกได้ ก็ต้องทำวินัยกรรม คือ กบปียกรรม เสียก่อน โดยถามโยมว่า “ กบปียัง กะโรหิ ” โยมผู้ประเคนตอบว่า “ กบปียะ ภัณฑะ หรือ กบปียัง ภัณฑะ ” พร้อมตัดหรือเด็ดพืชนั้นให้ขาดจากกัน อาหารที่รับประเคนแล้ว จะถูกส่งให้พระผู้ใหญ่ซึ่งจะคอยจัดซ้อน หรือทัพพีใส่ตามควรแก่ชนิดของอาหาร เช่น หม้อข้าว ควรใส่ทัพพีก็ให้ใส่ทัพพี อย่าเอาซ้อนไปใส่ หากเป็นอาหารน้ำ ควรใส่กระบวยก็ให้ใส่กระบวย อย่าเอาทัพพีไปใส่ เวลาวางซ้อน หรือ ทัพพี ก็ต้องวางให้ปลายหันเข้าหองค์ท่านเพื่อให้จับได้ง่าย แม้มยามส่งแก้วถวาย ก็ต้องส่งหูกแก้วให้หองค์ท่านจับ และต้องรู้ด้วยว่าอาหารใดถูกกับธาตุขันธ์ หรือไม่ถูกกับธาตุขันธ์ของพ่อแม่ครูอาจารย์ และต้องทำด้วยความเคารพ

เมื่ออาหารผ่านจากองค์ท่านแล้ว จึงนำแจกจ่ายในสงฆ์ต่อไป การแจกอาหาร จะเน้นให้แจกอย่างทั่วถึง และเป็นธรรม จะแจกใครก่อนใครหลังก็ได้ทั้งนั้น ไม่ให้เห็นแก่ตัวเลือกเอาแต่ของดี มีสติอยู่กับการแจกอาหาร อันใดมีมาก ก็แจกมาก อันใดมีน้อย ก็แจกน้อย ให้เฉลี่ยกันไป ต้องคอยตรวจตราของหมู่คณะ องค์ใดถือธุดงค์ไม่รับอาหารในวัด ท่านก็จะปิดฝาบาตรเอาไว้ ก็อย่าเอาอาหารไปใส่ให้ท่าน ส่วนองค์ไหนเปิดฝาบาตรไว้ ก็ดูว่าท่านได้อาหารพอขบฉันแล้วหรือไม่ หากมีน้อยก็เติมเข้าไป อาหารที่เป็นน้ำก็ตักใส่ในบาตร อย่าวางอาหารทับบนข้าว ส่วนอาหารแห้งก็วางไว้ในถาด ที่อยู่ข้างๆบาตรของแต่ละองค์ และไม่ส่งสายตาไปมองดูญาติโยมโดยไม่มีเหตุอันควร พระทุกองค์จะช่วยกันแจกอาหารทั้งหมด เว้นเฉพาะพระเถระ ผู้ใหญ่ที่นั่งรองจากพ่อแม่ครูอาจารย์เท่านั้น

๙. เมื่อแจกอาหารเสร็จ พ่อแม่ครูอาจารย์จะให้พร เมื่อท่านขึ้น ยะธา... ยังไม่ต้องพนมมือก่อน ปกติองค์ท่านจะให้พรองค์เดียว คอยสังเกตตอนลงท้าย ถ้าท่านทิ้งช่วงตอนท้าย ยะธา...ลากเสียงยาว ในหองค์รองรับทัพพี... จึงค่อยพนมมือตอนนั้น

๑๐. การขบฉัน ให้พิจารณาอาหารก่อนตามบทสวด ปฏิสังขา โย นิ โส... เมื่อพ่อแม่ครูอาจารย์ เริ่มฉัน จึงค่อยลงมือฉัน อย่าฉันก่อนองค์ท่านเป็นเด็ดขาด และให้ฉันสำรวจในบาตร ไม่นิยมใช้ช้อนตักลงไป ในบาตร ไม่อ้าปากเคี้ยว ไม่เคี้ยวให้มีเสียงดัง รักษา มารยาทในการฉัน ระวังอย่าให้จิวรหลุดลุ่ยในระหว่างขบฉัน และที่สำคัญ จงมีสติอยู่กับการฉัน ถ้าฉันเพลินปล่อยจิตเคลิ้มไปกับรสอาหาร ฉันมูมมาม ไม่นานสายตาพ่อแม่ครูอาจารย์จะแวบมาให้เห็น

๑๐. ไม่น้นมากเกินไป ให้กะประมาณว่า อีก ๕-๖ คำจะอ้อม ก็หยุด ฉันทน้ำเข้าไปแล้วอ้อมพอดี อันนี้ว่าไป ตามทฤษฎีจริงๆนั้นเท่านี้ก็ถือว่ามากแล้ว คือ เท่ากับ ๑๐๐% ให้สั้นน้อยกว่านี้ คือ การผ่อนอาหารทำได้ตาม อธิษาศัย จะผ่อนมาก ผ่อนน้อย เช่น ฉันทแค่ ๗๕% พอ หรือฉันทแค่ ๕๐% หรือฉันทแค่ ๒๕% ก็แล้วแต่จะพิจารณา ทำเอง ถ้าไม่ฉันทเสียเลย ก็ถือเป็นการอดอาหาร การขบฉันทจะใช้เวลาไม่ถึง ๒๐ นาที พอฉันทได้สัก ๑๐ นาทีหรือ กว่านิดหน่อย พระอุปัฏฐาก ก็จะลุกไปเตรียมตัวทำข้อวัตรที่เกี่ยวกับองค์ท่านแล้ว จากนั้นองค์อื่นๆก็จะทยอยลุก ตามๆกันไป ไม่มีใครกล้าฉันทอยู่นาน แม้องค์ท่านจะพยายามบอกว่า

"ให้ฉันทตามสบาย ไม่ต้องรีบร้อน ท้องใครท้องเรา ไม่อ้อมก็ฉันทให้อ้อม" แต่ไม่มีองค์ไหนกล้าพอที่จะไปทำ เช่นนั้น โดยมากจะฉันทไม่ค่อยได้อ้อมกันนัก เพราะเกรงว่า ถ้าฉันทจนอ้อม ก็จะกลายเป็น "หมูขึ้นเขียง" เหมือนที่องค์ ท่านเทศน์เตือนอยู่เสมอๆ ว่า

"ถ้าฉันทมากๆมันจะทำให้วัง ยิ่งถ้าได้อาหาร ผัดๆมันๆ ยิ่งกล่อมดินัก ถ้าได้ออดอาหารแล้วไม่ค่อยวัง สติ ก็ดีอีกด้วย"

๑๑. ในระหว่างพระฉันอาหาร พ่อแม่ครูอาจารย์จะให้ญาติโยมลงไปจากศาลา เพื่อไม่ให้รบกวนการขบ ฉันทของพระ เมื่อพระฉันได้พอสมควร พ่อแม่ครูอาจารย์จะเกาะไม้ ส่งสัญญาณให้ญาติโยมขึ้นมารับประทาน อาหารบนศาลาได้ เมื่อญาติโยมขึ้นมาบนศาลา พระเณรก็จะลงไปจากศาลา เพื่อไปล้างบาตร อันนี้ก็ใช่อบาย อันชาญฉลาดที่พ่อแม่ครูอาจารย์เจตนาที่จะไม่ให้พระเณรกับญาติโยมได้เห็นกัน เมื่อล้างบาตรเสร็จ ให้เอาผ้า เปียกบิดน้ำให้หมาดๆเช็ดบาตรไปที่หนึ่งก่อน จึงค่อยใช้ผ้าเช็ดบาตรเช็ดให้แห้งอีกครั้ง แล้วใส่ถลกบาตร หากมี แคล ก็ให้เอาบาตรผึ่งแดดเสียก่อน ผึ่งสักพักจะว่า พอเอามือจับรู้สึกร้อนอุ่นๆก็เก็บได้ รวมทั้งผ้าสบง จีวร สังกาฏิ ให้ผึ่งแดดเพื่อขับไล่ความชื้นพอสมควร จากนั้นก็พับเก็บให้เรียบร้อย ไม่ให้ปล่อยทิ้งเรี่ยราด หรือผึ่ง แคลนานเกินไป

๑๒. ในระหว่างที่รอญาติโยมรับประทานอาหารนั้น พระก็จะเข้าไปทำความสะอาดพื้นศาลาบริเวณที่พ่อ แม่ครูอาจารย์นั่ง เพราะจะมีน้ำแกง หรือคราบอาหาร หกหรือตกหล่นอยู่ที่พื้น หากเจอน้ำแกงหกอยู่ที่พื้นศาลา จะเอาผ้าแห้งไปเช็ดโดยทันทีไม่ได้ ต้องเอาน้ำล้างน้ำแกงเสียก่อน จึงค่อยเอาผ้าแห้งเช็ด แม้คราบอาหาร คราบ มันที่เประอบี้นอยู่ตามพื้นก็เช่นกัน เรื่องนี้ผู้เขียน โคนด้วยตัวเองแบบเต็มๆ จนจำไม่ลืมกระทั่งบัดนี้ หากเป็นที่ อื่น มีน้ำแกงหกตามพื้น เอาผ้าแห้งไปเช็ด คงจะได้รับการยกย่องว่าดีหรือขยัน แต่ไม่ใช่สำหรับที่นี่

ในระหว่างนี้พ่อแม่ครูอาจารย์ จะใช้ไม้สีพื้น ซึ่งพระวัดป่าบ้านตาดช่วยกันทำถวายอย่างสุดประณีต เมื่อสี พื้นบ้วนปากเสร็จ องค์ท่านก็จะฉันทมาก หากพระอาคันตุกะจะเข้ามากราบ ก็ถือเป็นโอกาสอันควรกราบได้ เมื่อญาติโยมรับประทานอาหารเสร็จพร้อมกันแล้ว พ่อแม่ครูอาจารย์ก็จะเริ่มเทศน์ตามอธิษาศัย จนกระทั่งพ่อแม่ ครูอาจารย์เทศน์เสร็จ กลับเข้ากุฏิ ญาติโยมก็เริ่มทยอยกลับ พระที่เป็นเวรทำความสะอาดศาลา ก็แบ่งกันทำ

หน้าที่เก็บกระโถน เก็บแก้วน้ำ ขวดน้ำ ไปล้าง และกรอกน้ำฝนใส่ขวดไว้ตามเดิม เก็บผ้าเช็ดเท้าไปซัก และตาก พร้อมทั้งคอยเก็บเมื่อตากแห้งแล้ว องค์ที่เหลือก็ปิดกวาด เช็ด ขัด ภู ศาลา จนสะอาดสะอาดอันเรียบร้อยดี จึงกลับเข้ากุฏิได้ ส่วนผู้ไม่ใช่เวร ก็ให้กลับเข้ากุฏิ ทำความเพียรตามอัธยาศัย เฉพาะวันพระหรือวันสำคัญทางศาสนา ที่มีคนมามาก ทุกองค์ต้องช่วยกันทำข้อวัตรปิดกวาดขัดถูศาลาก่อน จึงค่อยกลับเข้ากุฏิ และจะไม่ออกมาที่ศาลาอีก โดยไม่มีเหตุอันควร จนกว่าจะถึงเวลาทำข้อวัตรปิดกวาดอีกครั้งในตอนเย็น

๑๓. ตอนกลับกุฏิ ให้นำอาหารจำพวก ข้าว ผัก ผลไม้ ขนมปังใส่ถุงหรือกระป๋อง ไปให้พวกสัตว์ที่อาศัยอยู่ในบริเวณกุฏิที่พัก เช่น ไก่ กระจอก กระแต กระจ่าย แย้ ที่กระจายอยู่ตามที่ต่างๆด้วย และต้องใช้สติปัญญาจัดการให้รอบคอบ ระวังอย่านำอาหารไปให้ มากเกินไป หรือน้อยเกินไป ต้องรู้จักสังเกตในแต่ละวัน ด้วยว่าอาหารประเภทใดเหลืออยู่ ประเภทใดถูกกินหมด หรือไม่กินเลย แล้วนำอาหารมาให้สมควรกัน และต้องเปลี่ยนทุกวัน บางองค์ก็เกียจ เอามาที่หนึ่งกะให้กินไปสองสามวัน ไม่นานก็จะถูกเทศน์ เพราะพ่อแม่ครูอาจารย์จะเดินไปคูที่ร้านให้อาหารกระรอกกระแต เพื่อดูความเอาใจใส่ของพระเณรที่มีต่อสัตว์ทั้งหลายด้วย ท่านว่า

“พระเณรควรมีความเมตตาต่อสัตว์ จะมีมากหรือน้อย ก็สังเกตได้จากพฤติกรรม ความเอาใจใส่ ที่แสดงต่อสัตว์นั่นเอง” และองค์ที่ไม่ใส่ใจมักจะถูกดู "ถ้าพระไม่มีเมตตา แล้วใครจะมี"

๑๔. เวลา ๑๒.๔๕ น. เป็นต้นไป พระเณรจะทยอยกันออกมาฉันทน้ำร้อน จะมีพระเวรต้มน้ำร้อน จัดเตรียมน้ำปานะ และจัดของขบเคี้ยวที่อนุญาตให้ฉันตอนบ่ายได้ รับประทานเตรียมพร้อมไว้ ของฉันสมัยนั้นยังไม่มากมายเหมือนสมัยนี้ และสิ่งใดที่พระเณรจะนำเข้ามาฉันในโรงต้มน้ำร้อนได้ ต้องได้รับอนุญาตจากพ่อแม่ครูอาจารย์ หรือพระผู้ใหญ่เห็นสมควรก่อน มิใช่สรรหามารับกินกันเอง หรือ แล้วแต่ญาติโยมจะเอามาถวาย ของฉันก็มีแบบพื้นๆ จำพวก โกโก้ กาแฟ ชา จิง น้ำผึ้ง น้ำส้ม น้ำองุ่น น้ำแอปเปิ้ล น้ำลำไย น้ำอ้อย น้ำตาล น้ำอัดลม เป๊ปซี่ โคล่า กระทิงแดง ลิโพ สปอนเซอร์ และมีจำพวก ลูกอม ประมาณนี้ ที่พิสดารกว่านี้ นานๆจะโผล่มาให้เห็นสักครั้ง จำพวก เนยคั่ว หรือช็อกโกแลต

ในยุคนั้น ท่านไม่อนุญาตให้ฉันคอฟฟี่เมต เพราะเห็นว่า มันมีส่วนผสมของแป้ง ซึ่งมีคิเป็นอาหาร แต่สมัยปัจจุบันนี้ นัยว่า มันมีคอฟฟี่เมตชนิดที่ไม่มีแป้งผสม นักปราชญ์สมัยใหม่ก็ว่าฉันได้ ก็พากันฉันคอฟฟี่เมตกันเป็นปกติ แม้กระทั่งเจ้าก๊วย ซึ่งแต่ก่อนก็ไม่อนุญาตให้ฉัน เพราะเห็นว่ามันมีส่วนผสมของแป้ง แต่สมัยใหม่นี้ ก็มีคนบอกว่า เจ้าก๊วยบางอย่างไม่มีแป้งผสม นักปราชญ์สมัยใหม่ก็ว่าฉันได้ ก็พากันฉันเป็นปกติ

อันที่จริง ของฉันตอนบ่ายในยุคสมัยนี้ มันมีมากจนกระทั่งหุ้อตาลาย จนไม่รู้ว่าจะฉันอะไรมันจะฉันได้ หรือฉันไม่ได้ แทบจะไม่มีกฎเกณฑ์อันใดหลงเหลือแล้ว บางองค์ก็บอกว่า ถ้าไม่สงสัยแล้วก็ฉันไปเถอะ หากสงสัยก็อย่าฉัน เพราะวินัยบัญญัติไว้ หากสงสัยแล้วฉันทำ ท่านปรับอาบัติทุกกฎ

อยากจะขอแทรกความเห็นส่วนตัวไว้สักเล็กน้อย เพราะเรื่องวินัย มีหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ตายตัว ของที่มีชื่อระบุอยู่ในพระวินัย อนุญาตให้ฉันเป็นยาได้ ก็ฉันไปเถอะ ไม่มีอะไรต้องสงสัย แต่ยุคสมัยนี้ ของกินมันเยอะมาก จนไม่รู้ว่าจะอะไรเป็นอะไร และไม่มีชื่อระบุไว้ในพระวินัย เนื่องจากสมัยนั้นไม่มีของอย่างนี้ ก็เลยต้องอาศัยการอนุมานเอาเอง ว่าฉันจะฉันได้ ฉันฉันไม่ได้ ก็แล้วแต่ใครจะตีความว่ากันอย่างไร

ทีนี้ จะเอาแต่ความสงสัย หรือไม่สงสัย มาเป็นตัวตัดสินเสียเลยทีเดียว คงไม่ถูกต้องนัก มันขึ้นอยู่กับความจริงของสิ่งนั้นๆด้วย เช่น ถ้ามีอาหารปนอยู่ พระรับพระเคนตอนบ่าย ท่านปรับอาบัติทุกกฏ หากฉันลงไปเป็นปาจิตตีย์ แม้ไม่มีเจตนาที่เป็นอาบัติ เพราะอาบัติมีทั้งที่เจตนา และที่ไม่เจตนา มีพักต้องกล่าวว่า สงสัยหรือไม่สงสัย เออะอะก็จะเหมาเอาเองว่า ไม่สงสัยก็ไม่ใช่ไร นี่ก็อยากจะฉันอะไร ก็ฉันไปเรื่อย มันจะเป็นวินัย สะดวกมากเกินไปไหม? ขอฝากไว้ให้เป็นข้อคิด

และอีกอย่าง ของฉันตอนบ่ายในเวลาวิกาล ท่านอนุญาตให้เฉพาะที่ฉันเป็นยาเท่านั้น มีเหตุจึงฉัน ไม่มีเหตุก็ไม่ควรฉัน หากเจตนาฉันเพื่อเป็นอาหารเอาอิมเข้าอย่างเดียว ก็ปรับอาบัติทุกกฏ แม้เนยที่ตามวินัยถูกจัดไว้ในเภสัชห้า คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เป็นของอนุญาตให้ฉันได้ในเวลาวิกาล ถึงกระนั้น ก็ยังมีบทบัญญัติเพิ่มเติมอีกว่า หากไปอยู่ในถิ่นฐานที่ญาติโยมเขารับประทานเนยเป็นอาหาร พระจะไปฉันเนยเป็นยา ย่อมมิบังควร ก็ยังมีวินัยห้ามไว้ ในกรณีที่เป็นโลกวัชชะเข้าอีกต่างหาก ดังนั้น อะไรที่ญาติโยมเขารับประทานกันเป็นอาหาร แล้วพระจะเอามาฉันเป็นยาในตอนบ่าย คุณมันจะตกลงเกินไปหรือเปล่า?

ที่หยิบยกเรื่องนี้ขึ้นมาพูดบ้าง มิใช่จะไปต่อต้าน หรือ ดำหนิ การฉันหรือไม่ฉันอะไรของใคร เรื่องการปฏิบัติรักษาพระวินัย มันเป็นเรื่องเฉพาะตัว ไม่มีใครบังคับใครได้ (สมัยนี้) ใครรักษาไว้ด้วยดี ผู้นั้นก็จะเจริญในธรรมในวินัยยิ่งขึ้นไป ใครรักษาไว้ไม่ดี ประทูลร้ายต่อธรรมต่อวินัย ก็เห็นจะมีแต่ความเสื่อมไปเอง ดังนั้น จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องไปตำหนิติเตียนท่านผู้ใด เพราะเหตุแห่งการที่เขาไม่รักษาธรรมวินัยนั้นๆ เพียงแต่อยากจะให้ข้อคิดว่า พระวินัย มันอยู่ที่การตีความตามความคิดของแต่ละคน กระนั้นหรือ? ถ้าใครคิดว่าไม่ผิด ก็ฉันไปเถอะ ถ้าใครคิดว่าผิด ก็อย่าไปฉัน แล้วอย่างนี้อีกหน่อย วินัยมันจะเหลืออะไร?

การตีความโดยธรรม ท่านก็ให้ตีความเข้าข้างพระวินัยไว้ก่อน คือให้ยกประโยชน์แก่พระวินัย ที่จะทำให้พระวินัยแน่นหนามั่นคง การตีความที่อาจทำให้พระวินัยสั่นคลอน หรือประทุษร้ายต่อพระวินัย คือ ล่อแหลมต่อการเป็นอาบัติ ท่านให้หลีกเลี่ยง ไม่ทำเสียเลยดีกว่า จะเอาความสงสัยหรือไม่สงสัยมาเป็นบรรทัดฐานตัดสินพระวินัยไม่ได้

การที่จะไม่สงสัย นั้น เข้าใจเอาเองว่า คือ การที่ผู้มีปัญญาใคร่ครวญโดยรอบแล้ว ไม่สงสัยว่า มันจะผิดพระวินัย อย่างนี้ ท่านให้ทำไปเถอะ ไม่มีโทษอันใด แต่ถ้าพิจารณาแล้วยังไม่ลงใจ ยังสงสัยอยู่ว่า เอ! มันอาจจะผิดพระวินัยก็ได้ละ อย่างนี้ ท่านห้ามไม่ให้ทำ ขึ้นทำท่านปรับอาบัติทุกกฏ ฉะนั้น การที่จะสงสัย หรือไม่สงสัย

มันต้องผ่านการพิจารณาจากท่านผู้รู้โดยรอบเสียก่อน มิใช่ไม่สงสัย แบบคนไม่รู้พระวินัย หรือ แบบคนบ้องตันที่ไม่รู้จักคิดจักอ่านอะไร ต้องขอภัย หากเป็นการพูดตรงเกินไป เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องหนัก และมีความสำคัญต่อการปฏิบัติของพระเณรในภายหน้าเป็นอย่างยิ่ง จะมาทำกันแบบเล่นๆ โดยต่างคนต่างคิดต่างทำเอาเองไม่ได้

ชื่อว่า พระกรรมฐาน ทำอะไรต้องมีหลักมีเกณฑ์มีเหตุมีผลเป็นเครื่องดำเนิน และเห็นแก่พระวินัยเป็นใหญ่ ไม่เห็นแก่ปากแก่ท้อง อย่างน้อยก็เพื่อให้เป็นเนติแบบอย่างแก่กุลบุตรสุดท้ายผู้มาภายหลัง จะได้มีหลักเกณฑ์ ยึดถือเป็นข้อคิด ข้อปฏิบัติที่ถูกต้อง และดงามต่อไป ไม่ใช่มาวิ่งรอนทำลายหนทางกันเสียแต่บัดนี้ มันจะเร็วเกินไปไหม?

นอกเรื่องไปหน่อย กลับเข้าเรื่องต่อกันดีกว่า พระเวรต้มน้ำร้อน จะเป็นผู้รับผิดชอบจัดเตรียมของฉันไว้ และแบ่งปันให้กับพระทุกองค์อย่างทั่วถึง ทั้งพระอดอาหาร ซึ่งอาจได้รับส่วนแบ่งมากหน่อย ขึ้นอยู่กับว่า อดมาถึงวันแล้ว และพระไม่อดอาหารก็ได้รับส่วนแบ่งเท่าๆกัน ใครอยากฉันอะไรก็ไปตักขงทำเอาเอง แล้วไปนั่งฉันเสียบๆ มิได้ตั้งยาปนมันน์ จำพวก สมอ มะขามป้อม ใบชะพลู ใบบัวบก พร้อมพริก น้ำตาล เกลือ บางทีก็มียา ร้อน ใครต้องการก็เอาตั้งน้อยไปนั่งฉันได้ เมื่อฉันเสร็จก็ออกมา ให้ผู้อื่นเข้าไปฉันบ้างสลับกันไป พอได้เวลาบ่ายสองโมง ก็เก็บทุกอย่างหมดเรียบร้อย ไม่มีการขบฉันอะไรอีกในวันนั้น

๑๕. เวลา บ่ายสามหรือตามแต่พระผู้ใหญ่จะกำหนด พระเณรทุกองค์ เว้นพระอดอาหาร ต้องช่วยกันทำข้อวัตรปิดกวาดตั้งแต่กุฏิตนเอง ทางเดินสัญจรในวัด ไปจนถึงบริเวณรอบๆศาลา ทางเข้าวัด และลานจอดรถหน้าวัด การปิดกวาดก็ต้องใช้สติปัญญาพิเคราะห์ไปด้วย จะกวาดไปทางไหน ไปกองที่ตรงไหน กวาดหนัก กวาดเบาอย่างไร ท่านให้ กวาดเบาๆเอาแต่ใบไม้ไปเท่านั้น ไม่กวาดเอาเม็ดหินเม็ดทรายไปด้วย ไม่กวาดขูดดินเป็นหลุมเป็นบ่อ กวาดใบไม้รวมกองไว้ในที่ต่ำ แล้วค่อยหอบไปเผาในหลุมขะ พอปิดกวาดเสร็จ พระอาวโสก็จะขึ้นไปปิดกวาด ขัดถูศาลาด้วยกะลามะพร้าว พระหนุ่มไปช่วยกันโยกน้ำ ตักน้ำ เ็นน้ำ ไปใส่ส้วม และตุ่มล้างบาตรทุกใบ สมัยนั้นใช้เครื่องโยกน้ำจากบ่อ ไม่ได้ใช้เครื่องสูบน้ำเหมือนทุกวันนี้ กว่าจะตักน้ำใส่ส้วม ใส่ตุ่มจนเต็มหมดทุกตุ่ม ต้องโยกน้ำ เ็นน้ำ กันจนเหงื่อท่วมทีเดียว

๑๖. เมื่อทำข้อวัตรเสร็จเรียบร้อย ต่างองค์ต่างไปสรงน้ำที่บ่อตามอรัญวาสี ไม่มีส่วนร่วมตัวในแต่ละกุฏิ จะมีส่วนอยู่ในจุดกลาง ใช้ร่วมกันระหว่างกุฏิที่อยู่ใกล้ๆกัน ๒-๓ หลัง ต่อ ๑ ส้วม น้ำต้องเข็นเอาจากบ่อ ใครใช้ส้วมหลังไหน ก็ช่วยกันเอาน้ำไปใส่ส้วมให้เต็ม เพื่อใช้สำหรับราดส้วมเท่านั้น ไม่ได้ต่อท่อน้ำ มีก๊อกน้ำให้เปิดได้อย่างสบายๆเหมือนทุกวันนี้ เวลาสรงน้ำ จึงต้องไปสรงที่บ่อ เมื่อสรงน้ำเสร็จ ก็ซักผ้า นำผ้ากลับมาตากที่กุฏิ จากนั้นเป็นเวลาทำความเพียรส่วนตัวไปจนถึงได้อรุณวันใหม่

๑๗. เวลาประมาณ ๑ โมง ให้คอยฟังเสียงฆ้อง หากได้ยินเสียงฆ้องเมื่อไร แสดงว่า พ่อแม่ครูอาจารย์สังประชุมเทศน์ ให้เตรียมตัวมาพร้อมกันที่ศาลาทันที ปกติจะไม่มีการทำวัตรสวดมนต์ร่วมกัน เพราะการประชุมแต่

ละครั้งย่อมเสียเวลา และเป็นการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ไม่น่าว่าจะเป็นไปเพื่อความสงบ ให้ต่างคนต่างทำวัตรสวดมนต์ที่กุฏิของตนเองตามอัธยาศัย อยากสวดมนต์ที่ไหนก็สวดไป จะมีทำวัตรสวดมนต์ร่วมกันบ้าง เฉพาะวันลงอุโบสถในตอนเช้า หรือวันสำคัญทางศาสนา

ที่สำแดงมาทั้งหมดนี้ ก็คือ ข้อวัตรปฏิบัติในแต่ละวันพอสังเขป ณ วัดป่าบ้านตาด ในยุคที่พ่อแม่ครูอาจารย์เกี่ยวเชิญพระเถระอย่างหนัก และนี่เป็นในมุมมองของผู้เขียน ซึ่งอาจจะมิมุมมองที่แตกต่างกันได้บ้าง สำหรับพระที่จำพรรษาที่นั่น ในช่วงเวลาที่ต่างกัน และในสถานการณ์ที่ต่างกัน เนื่องจากแต่ละองค์ย่อมประสบกับเหตุการณ์ต่างๆมากมายที่ไม่เหมือนกัน จะให้มองเห็นอะไรเหมือนกันหมด คงเป็นไปได้ แต่เชื่อแน่ว่า โดยเนื้อหาหลักใหญ่ใจความแล้ว ก็ไม่ต่างไปจากที่ได้กล่าวมานี้ ซึ่งข้อวัตรปฏิบัติทั้งหลายเหล่านี้ พระเถระได้ยึดถือปฏิบัติกันมาเป็นเวลานาน และได้หล่อหลอมให้บังเกิด พระสุปฏิปันโน อรูปปฏิปันโน ญายปฏิปันโน สามิฉิปปฏิปันโน ในพระพุทธศาสนา ประหนึ่งดอกบัวโผล่พ้นจากผิวน้ำ และแย้มกลีบเบ่งบาน เมื่อต้องแสงอาทิตย์ อุทัยสาดส่อง ฉะนั้น

๓๑. กิ๊งก้องกังวาลอยู่ในจิต

ในยุคสุดท้ายบนปลายชีวิตนี้ บางสิ่งบางอย่างพ่อแม่ครูอาจารย์ก็อนุโลมผ่อนคลายเป็นไปตามสถานการณ์อย่างมากแล้ว ผู้ที่ไม่เคยสัมผัสพ่อแม่ครูอาจารย์มาแต่ต้น อาจไม่เข้าใจ หรืออาจสำคัญผิดในองค์ท่านไปต่างๆนาๆ หรืออาจได้ยินได้ฟังคำบอกเล่าที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงไปบ้าง ผู้ฉลาดจึงต้องใช้สติปัญญาพิจารณาใคร่ครวญให้ดีเสียก่อน ส่วนการที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อในสิ่งใด ก็คงต้องมอบให้ "ธรรม" และ "กิเลส" ภายในใจของผู้นั้น จะต่อสู้ตัดสินกันเอาเอง ในธรรมท่านก็เตือนไว้แล้วว่า "ดี หรือ ชั่ว เป็นเรื่องเฉพาะตัว อันใครๆต้องทำเอง และได้รับผลเอง บุคคลอื่นจะยังคนอื่นให้ ดี หรือ ชั่ว ไม่ได้เด็ดขาด"

บัดนี้ พ่อแม่ครูอาจารย์ได้ล่วงลับดับขันธปรินิพพานจากพวกเราไปแล้ว ข้อวัตรปฏิบัติเหล่านี้ ที่พ่อแม่ครูอาจารย์เมตตาพร่ำสอนมาช้านาน ศิษย์ทั้งหลาย จะตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติรักษาไว้จนสุดกำลังความสามารถที่เดียว ในยามที่ศิษย์ได้ก้าวเดินตามรอยปฏิบัติทางของพ่อแม่ครูอาจารย์ไปนั้น มันช่างเป็นความอบอุ่นอยู่ภายในใจ เปรียบเหมือนมีพ่อแม่ครูอาจารย์อยู่ใกล้ๆ ดูราวกับว่า พ่อแม่ครูอาจารย์ยังคงเฝ้ามองดูศิษย์ทุกคนอยู่ด้วยความห่วงหาอาทร ไม่ได้บทรร้างลาจากศิษย์ไปไกล คำสอนของพ่อแม่ครูอาจารย์ ยังคงดังกิ๊งก้องกังวาลอยู่ในดวงจิตของปวงศิษย์ทุกคน

๓๒. แม้จะทุกข์ยากลำบาก แต่หัวใจจะไม่ท้อแท้

ข้อวัตรปฏิบัติในพ่อแม่ครูอาจารย์นี้ จะเป็นหลักปฏิบัติอันมั่นคง เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาไปตราบนานแสนนาน แม้คำสอนที่พ่อแม่ครูอาจารย์ได้เมตตาแสดงไว้ ย่อมถือเป็นมรดกธรรมอันล้ำค่า และเป็น

หัวใจของพระพุทธศาสนาอันสำคัญยิ่ง ที่จะนำไปสู่ แดนแห่งความหลุดพ้น คือ พระอมตมหานฤพาน พ่อแม่ครู อาจารย์เคยบอกว่า

"ปฏิบัติทาของพ่อแม่ครูอาจารย์นี้ เป็นปฏิบัติที่อดอยาก และทรหดอดทนยิ่งนัก"

แต่ศิษย์ทั้งหลาย จะขอก้าวเดินตามรอยปฏิบัติทาของพ่อแม่ครูอาจารย์ไป แม้จะเป็นเสมือนหนึ่งเหยียบย่ำ ลงไปบนเส้นทางอันเต็มไปด้วยขวากหนามที่ทรูกันดารอย่างยิ่ง แต่ศิษย์ก็จะไม่มีวันท้อแท้ ถึงจะต้องผ่านความ ทุกข์ยากลำบาก และจะต้องอาศัยความทรหดอดทนสักเพียงใดก็ตาม

ศิษย์ทุกคนจะขอมอบกายถวายชีวิต และยอมตายอยู่กับข้อวัตรปฏิบัติทาที่พ่อแม่ครูอาจารย์พาดำเนินไปนี้ ด้วยความสำนึกในพระคุณอันยิ่งใหญ่ ที่พ่อแม่ครูอาจารย์มีต่อปวงศิษย์ทุกคน อย่ว่าแต่หนทางจะต้องเหยียบย่ำลง ไปบนขวากหนาม ต่อให้มันเป็นหลุมถ่านเพลิงที่มีไฟลุกโชติช่วงอยู่ ศิษย์ทั้งหลายก็จะขอก้าวเท้าตามรอยพ่อแม่ ครูอาจารย์ไป อย่างไม่ลังเลสงสัย และไม่มีวันสะทกสะท้าน

ศิษย์ทุกคนจะขอสละชีพบูชาธรรม และบูชาคุณของพ่อแม่ครูอาจารย์ ด้วยข้อวัตรปฏิบัติ ที่มุ่งตรงต่อ มรรค ผล นิพพาน อย่างไม่มีเบี่ยงเบน พ่อแม่ครูอาจารย์ได้บรรลุถึงฝั่งอันเป็นแดนแห่งความเกษม คือ พระ นิพพานไปแล้ว หากแม้ศิษย์ทั้งหลายไม่อาจเดินตามพ่อแม่ครูอาจารย์ได้ทัน ด้วยบุญวาสนาบารมีที่สร้างสม มายังไม่แก่กล้าเพียงพอ ปวงศิษย์จะขอตะเกียกตะกาย เดินตามรอยเท้าของพ่อแม่ครูอาจารย์ไป จนกว่าจะหมด ลิ่นเรียวแรงลี้มลง แม้ร่างกายจะเหน็ดเหนื่อย แม้ลมหายใจจะอ่อนล้า แม้นัยน์ตาจะพรำมัว แต่หัวใจจะไม่มีวัน ท้อแท้ ยังเต็มเปี่ยมด้วยความสุข ที่ได้เห็นรอยเท้าของพ่อแม่ครูอาจารย์อยู่ตรงหน้า แม้เพียงเดือนกลาง ณ จุด สุดท้ายบั้นปลายชีวิต อันเป็นสักขีพยานได้ว่า "ศิษย์ทั้งหลายยังเดินตามรอยปฏิบัติทาของพ่อแม่ครูอาจารย์อยู่ ณ ลมหายใจสุดท้าย และตายใจได้ว่า จะไม่มีวันพลัดพรากจากมรรค ผล นิพพาน แม้จะต้องดับดับสิ้นลมปราณลา ลับจากโลกนี้ไป"
